

MYKOLO ROMERIO TEISĖS UNIVERSITETO
MYKOLO ROMERIO TEISĖS MOKYKLOS
VIEŠOSIOS TEISĖS INSTITUTAS

JURGITA MALŪKIENĖ
(CIVILINĖS TEISĖS PROGRAMA)

ŽMOGAUS ORUMO GYNIMAS LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof.; dr.,
Darius Beinoravičius

Vilnius, 2020

TURINYS

ĮVADAS.....	3
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	7
1. ŽMOGAUS ORUMO SAMPRATOS PROBLEMA	8
1.1. Žmogaus orumo sąvoka ir jos raida.....	8
1.1.1. Žmogaus orumo sąvoka	8
1.1.2. Žmogaus orumo sąvokos raida.....	12
1.2. Žmogaus orumo sampratos daugiaprasmiškumas šiuolaikinėje teisėje	16
1.3. Žmogaus teisės į orumą samprata.....	20
1.4. Žmogaus orumo ir teisės į orumą reglamentavimas teisės aktuose.....	23
2. ŽMOGAUS ORUMO GYNIMAS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE	26
2.1. Konstitucijos 21 straipsnio išaiškinimas.....	26
2.2. Teisė į žmogaus orumą ir saviraiškos laisvė	31
2.2.1. Fakto ir nuomonės atskyrimas	34
2.2.2. Viešojo asmens orumas	37
3. ŽMOGAUS ORUMO GYNIMAS KASACINĖJE INSTANCIJOJE	40
3.1. Žmogaus orumo gynimas civilinėse bylose.....	40
3.1.1. Asmens garbės ir orumo gynimas civilinėje teisėje	40
3.1.2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarčių apžvalga.....	45
3.2. Žmogaus orumo gynimas baudžiamosiose bylose	55
3.2.1. Nusizengimai ir nusikaltimai asmens garbei ir orumui.....	55
3.2.2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarčių apžvalga.....	58
3.3. Naujausios Lietuvos teismų praktikos apžvalga žmogaus orumo gynimo bylose	63
IŠVADOS.....	71
PASIŪLYMAI	73
ANOTACIJA.....	74
ANOTACIJA ANGLŲ KALBA	74
SANTRAUKA	75
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	76
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	77

IVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas

Šiuolaikinėje visuomenėje labai didelis dėmesys yra skiriamas žmogaus teisėms. Žmogaus orumas yra viena iš dažniausiai mokslininkų vartojama, aprašoma ir tyrinėjama sąvoka. O teisė į žmogaus orumą ir jo gynybą įtvirtinta visuose pagrindiniuose tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose. Šią teisę užtikrina ir Lietuvos Respublikos Konstitucija. Tačiau jau čia iškyla problema, nes nėra vieno apibrėžimo kas yra žmogaus orumas. Sąvokos apimtis irgi skiriasi. O teisė į žmogaus orumą dar ir dažnai susikerta su kita konstitucine teise – saviraiškos laisve. Todėl kyla klausimas ar toks žmogaus orumo sampratos neaiškumas, dažnai kylanti būtinybė derinti teisę į orumą ir saviraiškos laisvę, neužkerta kelio tinkamam žmogaus orumo gynimui Lietuvoje.

Tiriama problema.

Magistro baigiamajame darbe pristatomas žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratos, nagrinėjama Lietuvos Respublikos Konstitucinio ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, siekiant nustatyti kokią įtaką žmogaus orumo gynimo užtikrinimui Lietuvoje daro sąvokų neapibrėžtumas bei dažnoje žmogaus orumo gynimo byloje susikertančių teisės į orumą ir saviraiškos laisvės balansavimas.

Mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis.

Lietuvoje žmogaus orumą ir teisę į orumą teisinio personalizmo požiūriu savo straipsnyje nagrinėjo A. Vaišvila (2005). Daug dėmesio žmogaus orumui skyrė ir E. Venckienė. Mokslinėje disertacijoje „Žmogaus orumas kaip teisinė kategorija“ (2008) apžvelgta žmogaus orumo sąvoka, jos kilmė, raida ir žmogaus orumo sampratos problemos šiuolaikinėje teisėje. Kiti jos moksliniai straipsniai šia tema – „Žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų įvairovė ir jos kritinė analizė“ (2005), „Žmogaus orumas – probleminiai terminologijos aspektai“ (2008). A. Taminskas ir G. Mesonis straipsnyje „Žmogaus orumas: konstitucinės refleksijos“ taip pat aptarė žmogaus orumo sampratos problemas, palygino Lietuvos ir kitų šalių konstitucinę jurisprudenciją žmogaus orumo gynimo srityje. A. Šindeikis nagrinėjo teisės į žmogaus orumą ir saviraiškos laisvės susikirtimą ir šių teisių derinimą Lietuvos teismų praktikoje. Jo straipsnyje „Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika?“ (2010) buvo apžvelgta Lietuvos teismų praktika, identifikuoti saviraiškos laisvės bei asmens garbės ir orumo kolizijų balansavimo ir sprendimo testai ir įvertinta ar jie atitinka Lietuvos Respublikos Konstituciją, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją bei Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką. Dar vienas autoriaus

straipsnis – „Žodžio laisvė ir jos ribų kaita per du atkurtos nepriklausomybės dešimtmečius“ (2013) apibendrina Lietuvos teismų praktiką civilinėse, baudžiamosiose ir administracinėse saviraiškos laisvės bylose. Žmogaus orumo gynimas nagrinėjamas tiek, kiek tai susiję su saviraiškos laisvės ir teisės į orumą derinimu. Pagrindines problemas su kuriomis susiduriama teismuose sprendžiant žmogaus orumo gynimo problemas įvardino ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr.1 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“).

Magistro baigiamajame darbe naudotasi aukščiau nurodytų Lietuvos mokslininkų tyrimais bei minėtu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarimu. Pristatant žmogaus orumo sampratos raidą, žmogaus orumo ir teisės į orumą sąvokų daugiareikšmiškumo problemas, lyginant Lietuvoje įtvirtintą žmogaus orumo gynimo sampratą su kitų šalių patirtimi, nagrinėti ir užsienio autorių moksliniai straipsniai/knygos, apžvelgiant ir naujausią mokslinę literatūrą. Išnagrinėta ir apibendrinta konstitucinė jurisprudencija.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje vienodą teismų praktiką žmogaus orumo gynimo civilinėse ir baudžiamosiose bylose formuoja Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėtos jo visos šios kategorijos civilinės ir baudžiamosios bylos 1991-2020 m. laikotarpiu. Visas Nepriklausomybės laikotarpis pasirinktas, nes teismų praktikos apžvalgos tikslas skiriasi nuo A. Šindeikio tirtų žmogaus orumo gynimo problemų. Moksliniame darbe bylose apžvelgtas ne tik žmogaus orumo ir saviraiškos laisvės susikirtimo derinimas, bet tirti ir kiti aspektai: 1) nustatytos dažniausios priežastys dėl kurių buvo naikinami ar keičiami pirmosios ir/ar apeliacinės instancijos teismų sprendimai; 2) nagrinėta ar žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų daugiareikšmiškumas turėjo įtaką (ne)teisingam bylų išsprendimui; 3) patikrinta naujausia (2013-2020 m.) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika dėl teisės į orumą ir saviraiškos laisvės susikirtimo derinimo.

Baigiamojo darbo reikšmė.

Išsamiai išnagrinėta Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika bylose dėl žmogaus orumo gynimo ir padarytos išvados padės identifikuoti pagrindines problemas, su kuriomis susiduria teismai sprendami minėtas bylas.

Tyrimo tikslas.

Išnagrinėti žmogaus orumo sampratos problemas, išanalizuoti Lietuvos teismų praktiką žmogaus orumo gynimo bylose, identifikuojant pagrindines priežastis, dėl kurių kasaciniame teisme

yra naikinami apeliacinės instancijos teismų sprendimai, nustatyti ar sąvokų neapibrėžtumo, teisės į orumą ir saviraiškos laisvės kolizijos derinimo problemos daro įtaką žmogaus orumo Lietuvos teismuose gynimui ir pasiūlyti galimus sprendimus, padėsiančius užtikrinti tinkamesnę šios kategorijos bylų išsprendimą.

Tyrimo uždaviniai.

1. Išnagrinėti žmogaus orumo sampratos problemas pristatant žmogaus orumo raidą, skirtingas žmogaus orumo sąvokos reikšmes šiuolaikinėje teisėje ir pateikiant žmogaus teisės į orumą sampratą bei šios teisės reglamentavimą užsienio ir Lietuvos teisės aktuose.
2. Pristatyti žmogaus orumo reglamentavimą Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir apibendrinti Konstitucinio Teismo praktiką dėl žmogaus orumo sampratos išaiškinimo, žmogaus orumo gynimo bei teisės į orumą ir saviraiškos laisvės derinimo.
3. Išsamiai išnagrinėti ir apibendrinti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką civilinėse ir baudžiamosiose asmens garbės ir orumo gynimo bylose.
4. Nustatyti pagrindines priežastis dėl kurių naikinami ar keičiami pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimai.
5. Patikrinti ar naujausioje Lietuvos teismų praktikoje išspręstos saviraiškos laisvės ir garbės ir orumo gynimo derinimo problemos.

Tyrimo metodika.

Pagrindiniai magistro baigiamajame darbe taikyti – istorinis, aprašomasis, dokumentų analizės, apibendrinimo ir loginis metodai.

Istorinis metodas naudojamas atskleisti žmogaus orumo sampratos raidą.

Aprašomasis metodas - pateikiant skirtingas žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratas, supažindinant su Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika.

Dokumentų analizės metodu yra tiriama Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika.

Apibendrinimo ir loginis metodai naudojami minėti teismų praktikai apibendrinti ir išvadoms pateikti.

Tyrimo struktūra.

Tyrimą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje pristatoma žmogaus orumo samprata per šios sąvokos reikšmę, kilmę, skirtingą šiuolaikinių mokslininkų požiūrį taip pat teisės į žmogaus orumą

sąvoka, žmogaus orumo ir teisės į orumą įtvirtinimas teisės aktuose. Antroji dalis skirta išanalizuoti žmogaus orumo gynimą Lietuvos konstitucinėje jurisprudencijoje. Trečiojoje dalyje atskirai apžvelgiamas žmogaus orumo gynimas civilinėje teisėje ir išanalizuojama visa Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika. Taip pat pristatomas žmogaus orumo gynimas baudžiamosiose bylose, išanalizuojant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką. Paskutinė darbo dalis skirta išsiaiškinti naujausioje teismų praktikoje kylančias teisės į orumą ir saviraiškos laisvės susikirtimo derinimo problemas.

Ginamasis teiginys – žmogaus orumo gynimo užtikrinimas problematiškas dėl sąvokų neapibrėžtumo ir būtinybės balansuoti dvi susikertančias konstitucines vertybes – teisę į orumą ir saviraiškos laisvę.

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

BK – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas

BPK – Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas

CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas

Konstitucija – Lietuvos Respublikos Konstitucija

Konvencija - Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija

KT – Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

VĮ – Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas

1. ŽMOGAUS ORUMO SAMPRATOS PROBLEMA

1.1. Žmogaus orumo sąvoka ir jos raida

1.1.1. Žmogaus orumo sąvoka

Žmogaus orumo sąvoka yra vartojama labai plačiai. Ją randame filosofiniuose veikaluose, pagrindiniuose šalių įstatymuose, bioetikoje, politikoje, žiniasklaidoje ir kitose mokslo ir gyvenimo srityse. Kaip pažymi Robin W. Lovin: „Žmogaus orumas įvairiose kultūrose, teisinėse sistemose ir religinėse tradicijose tapo pagrindine šiuolaikinio mąstymo idėja tiek apie tai, kokias teises turi asmenys, tiek ir kodėl jie tas teises turi.“¹

Tačiau problemos kyla, kai prieinama prie orumo apibrėžimo. Vienos sąvokos, kuri apibrėžtų žmogaus orumą, nėra. Skirtingai orumą apibrėžia ne tik skirtingų sričių, bet ir tos pačios srities mokslininkai, pvz., filosofai ar teisininkai. „Paaiškėja, kad deklaruoti žmogaus orumo vertingumą yra nesudėtinga, bet jį teoriškai apibrėžti ir realizuoti praktikoje yra kur kas sudėtingesnis uždavinys. Būtent teoriniame ir praktiniame diskurse aiškėja, kad žmogaus orumo turinys yra kompleksinė, nelengvai apibrėžiama kategorija.“²

Lietuvių kalbos žodyne orumo sąvoka yra aiškinama per būdvardžio orus apibūdinimą: „didus, iškilnus, solidus“. Taip pat pateikiama ir antrinė sąvokos orus reikšmė – „svarbus, reikšmingas“.³

V. Šlapkauskas, nagrinėdamas žmogaus orumo sampratą, pabrėžia, kad: „Orumas ir garbė yra moralinės sąmonės sąvokos, išreiškiančios žmogaus moralinį santykį su pačiu savimi ir visuomenės – su individu. <...> Tačiau skirtingai nei garbės sąvoka, lietuviškos sąvokos „orumas“ turinys neatskleidžia bendro žmogaus orumo.

Žmogaus orumo sąvokos reikšmė yra bandoma atskleisti lyginant šios sąvokos reikšmes skirtingose kalbose. Pavyzdžiui, lenkiškai – *godnocs* reiškia orumą, tinkamumą, aukštas pareigas, o

---

¹ Robin W. Lovin, „Human Dignity and Public Reason“, *Political theology* 20, 5 (2019): 437, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1462317X.2019.1632529>.

² Algirdas Taminskas, Gediminas Mesonis, „Žmogaus orumas: konstitucinės refleksijos“, *Jurisprudencija* 21, 4 (2014): 958, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/4012>.

³ Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2018 m. sausio 19 d., <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=orus&lns=-1&les=-1>.

rusiško termino – *достоинство* reikšmė - privalumas, geroji pusė, savigarba, vertingumas, orumas, vertė, titulas, rangas, vardas.“⁴

E. Venckienė savo mokslinėje disertacijoje, kalbėdama apie termino „orumas“ prasmę, įvardina, kad orumas teisiškai – tai asmens savęs vertinimas, kurį lemia visuomenės vertinimas.

Ji pažymi, kad: „tiriant terminą etimologiškai, jis kildinamas iš lotyniškojo daiktavardžio *dignitas*, kuris senojoje romėnų kultūroje turėjo trejopą prasmę: (1) vertingumas, pelnytas pripažinimas, tai, ką galima įvertinti; (2) didingumas, autoritetas, žmogaus pasididžiavimo jausmas, orumas kaip garbingumas; (3) puikus pasiekimas, brangaus daikto vertė. Dabartinės angliškojo „*dignity*“ ir vokiškojo „*das Würde*“ prasmė yra dar platesnė: „tai yra pagarbos ir vertės kokybė, pozityvi kokybė pasireiškianti kilnumu, tobulumu (*excellence*), taip pat pozicija, laikysena, pagrįsta įvertinimu iš šalies, garbingo titulo, rango nusipelnymas savo pastangomis, susijusi su valstybinių pareigų ar oficialių uždavinių atlikimu geriau nei priklausytų, tam tikro aspekto, stiliaus pakylėjimas į reikiamą lygį, akimirkos svarbą atitinkantis pareiškimo, veiksmo pobūdis.“⁵

A. Vaišvila taip pat nurodo, jog „Žmogaus orumas visose nacionalinėse kalbose siejamas su žmogaus vertingumu. Orumas – lot. *dignitas* – vertingumas, kilni išvaizda, vertė, *dignatio* – pagarba kam nors, rusiškai – *dostoinstvo*, vokiškai *die Menschenwürde*, angliškai – *dignity*; lietuvių kalbos žodynai termino „orumas“ nominalinės reikšmės neatskleidžia, bet jį, matyt, reikėtų sieti su asmens socialiniu pakylėjimu (orus – nuo žemės pakylėtas, ore esantis, vadinasi, kitiems asmenims reikšmingais darbais susikūręs tam tikrą individualų socialinio vertingumo laipsnį, kuriuo jis išsiskiria iš kitų individų ir kurio suvokimas leidžia jam vertybiškai pasikylėti visuomenėje).“⁶

Matthew McManus savo moksliniame straipsnyje „Kritinė teisinė žmogaus orumo samprata“, pagal orumo sampratą, filosofijos ir teisės mokslininkus suskirsto į 3 minties sroves: individualistinę, reliacinę ir, kaip jis vadina, orios autorystės srovę. Reprezentatyvūs pirmosios srovės autoriai yra Ronald Dworkin ir George Kateb. Realiacinei srovei atstovaujantys žymiausi mokslininkai - Jurgen Habermas, Jeremy Waldron ir Seyla Benhabib. O trečiajai srovei priskiria Roberto Unger, Amartya Sen, Martha Nussbaum ir save.⁷

⁴ Vytautas Šlapkauskas, „Žmogaus orumo sampratos problema“. *Jaunųjų mokslininkų darbai* 2, 23 (2009): 59, <https://vb.mruni.eu/object/elaba:6094217/index.html>.

⁵ Eglė Venckienė, „Žmogaus orumas kaip teisinė kategorija“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2008), 43-44.

⁶ Alfonsas Vaišvila, „Žmogaus orumas ir teisė į orumą teisinio personalizmo požiūriu (nuo statiškojo prie tampančiojo orumo sampratos)“, *Jurisprudencija* 71, 63 (2005): 52, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3023>.

⁷ Matthew McManus, „A critical legal conception of human dignity“, *Journal of Human Rights* 18, 1 (2019): 57-62, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14754835.2018.1544485>.

George Kateb orumą apibrėžia kaip egzistencinę vertybę; vertę ar vertingumą priskiriamą asmens ar rūšies tapatumui. Jo nuomone, žmogaus orumo idėja reikalauja pripažinti tinkamą asmens ar rūšies tapatumą; atpažinti, koks asmuo yra visų kitų asmenų atžvilgiu ir koks yra visų kitų rūšių santykis.⁸

Jeremy Waldron orumas - tai asmens statusas, kuris grindžiamas tuo, kad asmuo pripažįstamas gebantis kontroliuoti ir reguliuoti savo paties veiksmus, atsižvelgiant į savo paties normų ir priešasčių suvokimą. Sąvoka „orumas“ grindžiama prielaida, kad asmuo gali ir turi teisę atsiskaityti už save (ir už būdą, kuriuo jis reguliuoja savo veiksmus ir tvarko gyvenimą), o atsiskaitymo turi paisyti kiti, ir tai galiausiai reiškia, kad asmuo turi teisę reikalauti, kad jo veiksmai, jo buvimas tarp mūsų būtų priimami rimtai ir suderinti su kitų gyvenimais, požiūriais ir veiksmais bei visuomenės gyvenimu apskritai. Autorius pabrėžia, kad jo, orumo kaip statuso idėja, skiriasi nuo I. Kanto, orumo kaip vertybės ar Romos katalikų orumo kaip vertingumo dėl žmogaus gyvybės sakralumo, idėjos.⁹

O Matthew McManus savo orios autorystės idėją apibendrina teiginyje, kad žmogus naudojami orumu, kai sugeba oriai save autorizuoti per kontekstą peržengiančius agentūrinius veiksmus. Asmenys sugeba oriai autorizuotis tiek, kiek jie sugeba transformuoti aplinkinį pasaulį, peržengdami ir formuodami socialinius istorinius kontekstus, kuriuose gyvena.¹⁰

Toks orumo sąvokos daugiaprasmiškumas ir neapibrėžtumas yra dažnai kritikuojamas. Štai, pavyzdžiui, Ruth Macklin tvirtina, kad dėl filosofinio dviprasmiškumo orumo sąvoka tampa visiškai nenaudinga moralinės leksikos dalimi.¹¹

Tam pritaria ir Mirko Bagaric ir James Allan, parodydami, kad orumas yra laisva kategorija, kurią galima naudoti argumentuojant visiškai priešingas nuomones. Pavyzdžiui, jis naudojamas kaip argumentas už ir prieš eutanaziją. Eutanazijos priešrinkai tvirtina, kad tyčinis žmogaus nužudymas yra antitezė asmens orumo pagarbai. O vienas iš plačiausiai naudojamų eutanazijos šalininkų

---

⁸ George Kateb, *Human Dignity* (Harvard University Press, 2011), 10, <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=8&sid=28c17048-5f1d-4ec7-a492-570b7cd0026f%40sessionmgr101&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbG12ZSZzY29wZT1zaXRI#AN=361671&db=nlebk>.

⁹ Jeremy Waldron, „How Law Protects Dignity“, *Cambridge Law Journal* 71, 1 (2012): 202-203, <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=10&sid=28c17048-5f1d-4ec7-a492-570b7cd0026f%40sessionmgr101&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbG12ZSZzY29wZT1zaXRI#AN=73961508&db=a9h>.

¹⁰ McManus, *supra note*, 7: 63.

¹¹ Ruth Macklin, „Dignity is a useless concept“, *British Medical Journal* 32, 7 (2003): 1419-1420, <https://www.bmj.com/content/327/7429/1419>.

argumentų yra tas, kad leisti pacientui mirti skausme prieš jo norus yra nesąžininga (neoru). Ir tai parodo tuščią ir tikrai nenaudingą orumo sąvokos pobūdį.¹²

A. Vaišvila taip pat kritikuoja orumo sąvokos neapibrėžtumą: „Šiame apibrėžime viena neinformatyvi abstrakcija (orumas) apibrėžiama kita tokio paties informatyvumo abstrakcija (vertingumu), apeinamas pagrindinis klausimas, kas formuoja šį žmogaus vertingumą, ar tas vertingumas daugiadimensinis ir ar egzistuoja kriterijus, kuris leistų asmenis vertybiškai individualizuoti, diferencijuoti?“¹³

A. Taminskas ir G. Mesonis pažymi, kad: „Vis dėlto, nepaisant nepaneigiamų istorinių, kultūrinių, religinių ir kitokių skirtumų, lemiančių skirtingą žmogaus orumo sampratą, iš esmės galima kalbėti apie visuotinai pripažįstamą ir saugomą, nors ir tam tikrais aspektais skirtingo turinio, žmogaus orumą. Žmogaus orumas, kaip žmogaus teisių ir laisvių šaltinis, iš esmės atlieka abstraktaus vertybinio pagrindo vaidmenį, užtikrinant žmogaus teisių ir laisvių apsaugą, be kita ko, ne tik tarptautiniu lygmeniu, bet ir įvairių valstybių teisinėse sistemose.“¹⁴

---

¹² Mirko Bagaric & James Allan, „The Vacuous Concept of Dignity”, *Journal of Human Rights* 5, 2 (2006): 266, <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=4&sid=28c17048-5f1d-4ec7-a492-570b7cd0026f%40sessionmgr101&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbG12ZSZzY29wZT1zaXRI#AN=20855402&db=a9h>.

¹³ Vaišvila, *supra note*, 6.

¹⁴ Taminskas, Mesonis, *supra note*, 2: 961.

1.1.2. Žmogaus orumo sąvokos raida

Žmogaus orumo raidos analizė padeda suvokti šios sąvokos kilmę, daugiaprasmiškumą ir vietą šiuolaikinėje teisinėje sistemoje.

V. Šlapkauskas nurodo, kad žmogaus vertybinė padėtis (orumas) buvo apibrėžiama per pagrindinį santykį: Antikoje – per santykį su pasauliu (Kosmos) ir Dangumi; viduramžiais – per santykį su Dievu; Naujaisiais laikais – per santykį su pačiu savimi ir kitais žmonėmis.¹⁵

Kaip pažymi Michael Rosen, orumas, kaip ir kiti istoriniai reiškiniai, neatsirado vienoje vietoje. Pradžioje orumas buvo vartojamas kaip sąvoka, reiškianti aukštą socialinę padėtį ir garbę. Tokių reikšmių aptinkama daugelyje, įskaitant ir senovės, kalbų. Cicerono veikalai yra laikomi pirmuoju orumo termino rašytiniu šaltiniu. Ypatingai svarbus yra jo veikalas „De Officiis“ („Apie pareigas“), nes jame Ciceronas pirmą kartą orumą apibrėžia ne kaip statusą, o kaip tokį, kurį žmonės turi vien dėlto, kad jie yra žmonės, o ne gyvūnai. Kituose savo darbuose Ciceronas naudoja „orumą“ kaip įprastą statuso terminą.¹⁶

Cicerono žmogaus orumo termino vartojimas būdingas visai stoikų filosofijai. Tačiau: „priešingai nei Ciceronas, stoikai skelbė, kad žmogus be pilietinių pareigų, turi moralines pareigas visuomenei, nes yra dviejų valstybių – pilietinės valstybės ir didžiosios protingų būtybių valstybės – narys. Pastarajai priklauso būtent dėl savo žmogiškumo.[...] Taigi šioje koncepcijoje nurodomas statiškojo orumo požymis – protas, išskiriantis žmogų iš gamtos pasaulio, tačiau pripažįstamas ir dinaminis (tampantis) socialinės prigimties žmogaus orumas ir kaip vienas jo aspektų nurodomas asmenybės moralumas.“¹⁷

Krikščioniškasis pasaulis žmogaus orumą kildina iš Dievo. Laikoma, kad žmogus yra sukurtas pagal Dievo paveikslą, o Dievas yra aukščiausiasis gėris, todėl visi žmonės orumą atsineša iš Dievo. Tai, anot V. Šlapkausko, yra viena svarbiausių krikščionybės idėjų, išreiškiančių bendrą žmogaus orumą.¹⁸

Ta patį savo moksliniame darbe teigia ir E. Venckienė, nurodydama, kad žmogus yra orus dėl savo dieviškos kilmės – žmogaus sukūrimo pagal Dievo atvaizdą (*imago dei*) ne tik krikščionybės,

---

¹⁵ Šlapkauskas, *supra note*, 4:59-62.

¹⁶ Michael Rosen, „*Dignity: Its History and Meaning*“, (Harvard University Press, 2012), 11-12, <http://web.b.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/ehost/detail/detail?vid=4&sid=ac4b7ea4-1ea5-4142-8a46-ec6fa7936e60%40pdc-v-sessmgr01&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=e000xww&AN=457110>.

¹⁷ Venckienė, *supra note*, 5: 68-69.

¹⁸ Šlapkauskas, *op. cit.*, 60.

bet ir judaizmo požiūriu. Tačiau atkreipia dėmesį į skirtumus: judaizme Dievo atvaizdas siejamas labiau su žmogaus intelektu, o krikščionybė aiškina *imago dei* kaip Dievo reprezentaciją žmogaus kūne. Žmogaus pranašumą prieš kitus gyvus sutvėrimus suteikia jo nemirtinga siela, o dėl *imago dei* žmogus jaučia savąjį vertingumą¹⁹

Atkreiptinas dėmesys, kad judėjų – krikščionių teologijoje žmogus nėra priemonė net Dievui, o tikslas pats savaime, nukreiptas į Jį.²⁰

Apžvelgiant Renesanso laikotarpį, pažymėtina, kad tuo metu buvo iškelta žmogaus saviraiškos laisvės idėja, paremta protu ir dvasiniais žmogaus sugebėjimais, kurie: „leidžia būti savo žemiškos būties kūrėju dalyvaujant visuomeniniame gyvenime. Humanistai žmogaus orumo sampratoje vadovavosi žmogaus panašumu į Dievą kaip esminiu bruožu, išskiriančiu iš kitų būtybių, tačiau koncepcijai būdingas statiškojo orumo ir dinaminio vertingumo sąryšis, akcentuojamas žmogus - socialinio vertingumo, kurį lemia ontologinės savybės, moralės ir išsilavinimo lygis, kūrėjas.“²¹

A. Vaišvila išskiria Džiovanį Piką dela Mirandola, kaip vieną iš pradininkų aktyvaus, nuo socialinio žmogaus gyvenimo priklausančio orumo sampratos: „Žmogaus orumą (vertingumą) Mirandola suprato kaip grynai paties asmens kuriamą socialinę tikrovę. Formaliai jis pripažino krikščionybės tradiciją apie dievišką žmogaus kilmę, bet ją aiškino atsižvelgdamas į savo epochos poreikius, t. y. remdamasis bendru tos epochos požiūriu į žmogų kaip į savo laimės, savo likimo, o kartu ir savo individualizuoto socialinio vertingumo kūrėją.“²²

Apšvietos laikotarpiu toliau vyksta orumo sąvokos transformacija link modernios jos prasmės: „Renesanso idėjos apie žmogų atgimė XVII – XVIII a., tik jau pasikeitusios, visapusiškesnės. Nuo žmogaus kaip ypatingo Dievo kūrinio, lemiančio jam išskirtinę poziciją pasaulyje, apibūdinimų pereinama prie domėjimosi asmens socialiniu vertingumu. Kitaip tariant, tai buvo laipsniškas procesas nuo žmogaus kaip kūrinio prie žmogaus kaip asmens analizės.“²³

Kitas ankstyvas bandymas žmogaus orumą kildinti iš asmens tinkamumo, anot A. Vaišvilos, randamas T. Hobso „Leviatane“: „Apie asmens „tinkamumą“ čia T. Hobsas kalba kaip apie asmens „įgimtą gebėjimą“ tinkamai (kokybiškai) atlikti tam tikras visuomenei reikšmingas pareigas. Ši pažiūra tam tikru mastu panaši į minėtas teologines ir biologines pažiūras, ieškančias žmogaus vertingumo šalia asmens sociokultūrinės veiklos, nors pats orumas vertinamas instrumentaliai, todėl turėtų būti suvokiamas ne kaip savybė (ne kaip „įgimtas gebėjimas“), o kaip asmens santykis su

---

¹⁹ Venckienė, *supra note*, 5: 61.

²⁰ *Ibid*, 62.

²¹ *Ibid*, 72-73.

²² Vaišvila, *supra note*, 6: 56.

²³ Venckienė, *op. cit.*, 73.

valstybės arba visuomenės interesais tų interesų įgyvendinimo požiūriu. T. Hobsas bando suderinti tradicinį teologijos ir biologijos požiūrį (objektyvių orumo požymių absoliutinimą) su Naujųjų laikų instrumentiniu (subjektyvistiniu) požiūriu į žmogaus galias, kurias jis nori vertinti kaip to paties žmogaus įsitvirtinimo gamtoje ir visuomenėje instrumentus.²⁴

Vienas žymiausių Naujųjų laikų filosofų I. Kantas įvardijamas kaip naujos orumo sampratos kūrėjas. Jis apibrėžė orumą (*Würde*) kaip absoliučią, neįkainojamą vertybę, priklausančią autonomiškam individui.²⁵

Anot I. Kanto: „Žmogus (o su juo ir kiekviena protinga būtybė) yra tikslas pats savaime, t.y. niekad niekieno (netgi Dievo) negali būti panaudotas tik kaip priemonė, kartu nebūdamas ir tikslas“.²⁶

Michael Rosen apibendrina I. Kanto darbą – orumas siejamas ne su substancionalia verte, o su tam tikros rūšies vidine, besąlygiška ir nepalyginama verte. Tokią vertę turi moralės dėsni. Dėl jo orumo žmonės verti pagarbos. Žmogaus moralės dėsni buvimas turi dvejopą pobūdį: jis daro žmogų iš esmės vertingu, tuo pačiu nurodydamas jam, kaip jis turėtų elgtis. Kadangi mums galioja moralės dėsni ir tą dėsni žmonės turi savyje, jis taip pat įkūnija „autonomiją“ (pažodžiui: patys sau yra įstatymo šaltiniai) ir todėl yra „išskelti aukščiau“ nei gamtos pasaulis. Po Kanto įtakos buvo laikomas savaime suprantamu dalyku (bent jau už katalikų tradicijų ribų), kad orumas visada apibūdina žmogaus orumą ir, kad orumas ir lygybė eina kartu.²⁷

V. Šlapkauskas, pažymi, kad nors: „I. Kanto titaniškos pastangos sutaurinti laisvo žmogaus valią, kaip svarbiausią moralės šaltinį, vertos didžiausios intelektualinės pagarbos, bet neturėjo laukto praktinio poveikio žmogaus moraliniam tobulėjimui. Praktinio proto lygmeniu iš Dievo globos išlaisvinta nehumanizuota subjektinė moralė kasdieniškumo reikaluose vis didesne apimtimi konfliktuoja su socialine arba objektine morale. Norint neleisti įsiliepsnoti „visų karui prieš visus“, reikia nuolatos spręsti subjektinės moralės valdymo problemą, kurią, anot „socialinės sutarties“ autorių, gali išspręsti tik valstybė. Taip vėl grįžtama prie išorinio autoriteto idėjos, bet ne moraliniu, o valdžios galios lygmeniu. Nuo šiol žmogaus orumo esmės supratimą komplikuoja ginčai dėl bendrojo orumo ir skirtingo orumo santykio. Todėl žmogaus orumo samprata suskyla i dvi dalis – žmogaus ir asmens orumus. Ši dichotomija yra žmogaus vertybinės krizės Vakarų civilizacijoje pagrindas, kurį siekiama eliminuoti ar bent susilpninti su prigimtinių žmogaus teisių įteisinimu.“²⁸

²⁴ Vaišvila, *supra note*, 6: 52-53.

²⁵ Eglė Venckienė, „Žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų įvairovė ir jos kritinė analizė“, *Jurisprudencija*. 77, 69 (2005): 94, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2954>.

²⁶ Immanuel Kant, „*Praktinio proto kritika*“, („Margi raštai“, 2015), 191-192.

²⁷ Rosen, *supra note*, 16: 30-31.

²⁸ Šlapkauskas, *supra note*, 4: 61.

Kritiką I. Kanto orumo sampratai išsako ir kiti šiuolaikiniai mokslininkai. Pavyzdžiui Matthew McManus nurodo, kad: „Kantiška koncepcija niekada nebuvo visiškai patenkinama dėl akivaizdaus nejautrumo sociohistorinėms ir kitoms empirinėms aplinkybėms. Atrodo, kad Kantas tiesiog tvirtina, kad visi individai turi transcendentinį sugebėjimą patiems susitvarkyti, nepaisant konkrečių jų gyvenimo detalių, ir taip yra. Nesvarbu ar, jo samprata, tai teisinga, ar ne, monologiškai transcendentalinis požiūris, nors kai kuriais aspektais ir įkvepiantis, po akimirkos atrodo nerealus.“²⁹

Nepaisant nurodytos kritikos I. Kanto žmogaus orumo, kaip vidinio vertingumo, idėja padarė labai didelę įtaką šiuolaikinėms demokratinėms valstybėms ir žmogaus teisių užtikrinimui. Teisės į žmogaus orumą užtikrinimas ir draudimas laikyti žmogų priemone, o ne tikslu, yra įtvirtinti visuose pagrindiniuose žmogaus teisių dokumentuose ir demokratinių valstybių konstitucijose.

---

²⁹ McManus, *supra note*, 7: 58.

1.2. Žmogaus orumo sampratos daugiaprasmiškumas šiuolaikinėje teisėje

Apžvelgiant šiuolaikinius mokslinius tyrimus, aiškėja keli požiūriai į žmogaus orumo kilmę. Teologinio ir biologinio požiūrių autoriams būdinga tai, jog orumas laikomas žmogaus teisių pagrindu dėl atitinkamų žmogaus prigimtinių (biologinių) savybių. Kiekvieno asmens orumas yra vienodas, o teisė į orumą aiškinama per jos kilmę – ji priklauso kiekvienam asmeniui iš prigimties.³⁰

Kristi Giselsson, kaip viena iš prigimtinio žmogaus orumo teorijos šalininkų, orumą apibrėžia per bendruomenės moralinę atskaitomybę: „Tai įrodo, kad egzistuoja visuotinė žmonių bendruomenė, kuri nėra vien biologinė, bet ir moralinė bendruomenė; todėl žmonės įgauna norminę reikšmę, kurios negalima sumažinti vien iki biologinės egzistencijos. Bendruomenėje egzistuojantis visuotinis moralės standartas – tai, kad žmonės turi prigimtinę vertę ir orumą dėl to, kad jie savaime yra tikslai ir riboja kitų valią - suteikia mums pagrindą sakyti, kad netaikymas tam tikriems žmonėms vienodos moralinės nuostatos yra savavališkas ir diskriminacinis. Šia prasme prigimtinis orumas gali būti laikomas visuotinių žmogaus teisių sampratos pagrindu, nes tai rodo, kad orumas gali būti vertinamas kaip suteikiantis žmonėms vertę ir teisę būti gerbiamiems, kaip savaiminis tikslas.“³¹

Žymiausi prigimtinio orumo atstovai - David N. Weisstub, Joern Eckert, Izhak Englard ir kt.

Tokią prigimtinio orumo koncepciją randame ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – Konstitucija). Jos 18 straipsnis skelbia, kad: „Žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtines.“³² Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – KT) paaiškina, kad: „Prigimtinis žmogaus teisių pobūdis reiškia, kad jos yra neatskiriamos nuo individo, nesusietos nei su teritorija, nei su tauta. Prigimtines teises žmogus turi nepriklausomai nuo to, ar jos yra įtvirtintos valstybės teisės aktuose, ar ne. Šias teises turi kiekvienas žmogus, tai reiškia, kad jas turi ir geriausieji, ir blogiausieji žmonės.“³³

E. Venckienė kritikuoja šią teoriją, nurodydama, kad tokiu atveju neaišku: „kieno atžvilgiu asmuo turi reikšti savo vertingumą. Socialinės orumo prigimties ignoravimas kelia problemą aiškinant teisę į orumą ir apskritai orumą kaip teisinę kategoriją. Orumo sąvoka dažniausiai aiškinama kaip intuityviai suvokiama, todėl mokslui nepažini.“³⁴

³⁰ Venckienė, *supra note*, 25: 95.

³¹ Kristi Giselsson, „Rethinking Dignity“, *Human Rights Review* 19, 3 (2018): 347, <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=8&sid=230ac90a-f97a-4d75-bf6e-d06711bfc45d%40pdc-v-sessmgr01&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZSdzY29wZT1zaXRl#AN=131319684&db=a9h>.

³² Lietuvos Respublikos Konstitucija, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr>.

³³ Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta385/content>.

³⁴ Venckienė, *op. cit.*

Šią orumo koncepciją kritikuoja ir A. Vaišvila. Jis teigia, kad: „čia ignoruojamas tas faktas, kad gimimas gali virsti teisių šaltiniu tuo atveju, kai visuomenė, kurioje „gimstama“, yra pasiruošusi *a priori* pripažinti kiekvieną asmenį vertingu.“³⁵ Kartu A. Vaišvila pabrėžia, kad įgimtos teisės nėra visuotinis faktas. Žvelgiant iš istorinės perspektyvos, pirmą kartą bendruomenės, verčiamos savo išlikimo poreikių ir menkų ekonominių galimybių juos garantuoti, žudė silpnesnius savo narius, nors jie gimė „laisvi ir lygūs savo teisėmis“. Primena, jog vergovinėse ir feodalinėse visuomenėse oriais laikyti tik kilmingieji, vergai ir baudžiauninkai tebuvo nuosavybės objektas. Nereiktų pamiršti, jog ieškant biologinių argumentų orumo koncepcijai pagrįsti, formavosi „mėlyno kraujo“ idėja – didesnis kilmingųjų vertingumas. JAV XIX a. antroje pusėje panaikinus vergovę, dėl rasizmo politikos juodaodžiai, o nacistinėje Vokietijoje – žydai, čigonai irgi nebuvo teisės į orumą subjektai.³⁶

Kita koncepcija kildina žmogaus orumą iš visuomeninio santykio. Pagal ją, žmogus yra savo socialinio vertingumo kūrėjas. Jos atstovai - Alan Gewirth, Dietrich Ritschl, Daniel Statman ir kt. Apibendrinama šios krypties autorius, E. Venckienė nurodo, kad visiems būdinga nuostata, jog orumo turinys yra visuomenės vertybinis santykis. Žmogaus orumas yra vertybė, priklausanti nuo visuomenės vertinimo. Tačiau pastebi, jog moksliniuose tyrimuose paprastai nenurodoma kokiais kriterijais remiantis visuomenė vertina asmenį.³⁷

Lietuvoje šią koncepciją plėtoja A. Vaišvila. Jis skiria bendrąjį (pasyvųjį) žmogaus orumą, kylantį iš visų asmenų pripažinimo teisės subjektais apskritai ir individualizuotą (aktyvųjį) žmogaus orumą, kurį susikuria pats asmuo atlikdamas atitinkamas pareigas, įpareigojančias kitus asmenis ekvivalentinėms grįžtamosioms pareigoms.³⁸

Orumą į statuso orumą ir prigimtinių orumą skirsto ir Laura Valentini. Pasak jos, žmogaus statuso orumas – tai žmonių turimas statusas, kurį sudaro dvejopo pobūdžio griežti norminiai reikalavimai: 1) susiję su elgesiu, kurio žmonės reikalauja savo atžvilgiu iš kitų (autorė vadina pasyviuoju statuso orumu) ir 2) savo pačių elgesiu atsižvelgiant į reikalavimus (aktyvusis statuso orumas). Atitinkamai žmogaus statuso orumas gali skirtis nuo elgesio su juo arba paties žmogaus elgesio atsižvelgiant į visuomenės reikalavimus. Prigimtinis orumas – tai įgimtas subjekto turtas, kurio turėjimu grindžiamas tam tikro statuso jam priskyrimas.³⁹

---

³⁵ Vaišvila, *supra note*, 6: 50-51.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ Venckienė, *supra note*, 25: 96-97.

³⁸ Vaišvila, *op. cit.*, 53.

³⁹ Laura Valentini, „Dignity and Human Rights: A reconceptualisation“, *Oxford Journal of Legal Studies* 37, 4 (2017): 865-867, <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=9&sid=aced678-0af0-43ed-bdd7-5ce22cdf5150%40sdc-v-sessmgr01&bdata=JnNpdGU9ZWVhc3QtbGI2ZSZzY29wZT1zaXRl#db=bth&AN=126524622>.

L. Valentini pažymi, kad jos žodyne žmogaus teisės yra ne žmones dėl prigimtinio orumo įpareigojantys elgesio standartai, o žmogaus pasyvaus statuso orumo standartai, grindžiami jiems būdingu orumu. Jos nuomone, žmogaus teisės negali būti siejamos su prigimtinio žmogaus orumu, nes toks ryšys yra problemiškas. Pavyzdžiui, I. Kanto požiūriu, prigimtinis orumas grindžiamas žmonių savarankiškumo galimybėmis, o tai neleidžia įtraukti nesavarankiškų (mažų vaikų ar turinčių sunkią psichinę negalią) žmonių į savarankiškų žmogaus teisių turėtojų grupę. Orumo kildinimas iš santykio su Dievu taip pat problematiškas. Šie požiūriai kelia riziką diskusijas apie žmogaus teisių prigimtį nukreipti į metafizinius ginčus dėl moralinės žmonių padėties, atitraukiant nuo išskirtinės politinės žmogaus teisių funkcijos – sukurti bendrą valstybių elgesio ir suvaržymų rinkinį, siekiant apsaugoti asmenį nuo tam tikrų veiksmų padarinių ar neveikimo.⁴⁰

Kiti šiuolaikiniai teoretikai žmogaus orumą nagrinėja įvairiais aspektais. Pavyzdžiui, Klaus Dick tyrinėja žmogaus orumo, kaip vertybės, teisinės apsaugos poreikį, daug dėmesio skirdamas Visuotinei žmogaus teisių deklaracijai, kurią laiko įtakingiausiu dokumentu žmogaus teisių apsaugos srityje.⁴¹ Eckhart Klein orumą laiko „teise į teisę“ ir jį absoliutina. Anot jo, orumo absoliutumas pasireiškia tuo, jog šios kategorijos atžvilgiu negalioja proporcingumo principas – orumas negali būti apribotas siekiant apsaugoti kitas visuomenės vertybes.⁴² Christian Starck kelia žmogaus orumo apsaugos problemą. Autorius prieina prie išvados, kad teisinė orumo apsauga apima ir negimusius, gimusius fiziškai ar psichiškai nesveikus bei mirusius asmenis.⁴³ Orit Kamir bando apibrėžti orumo sampratą per santykį su garbe, kur orumas yra universalus ir neprarandamas, o garbė gali būti

---

⁴⁰ Valentini, *supra note*, 39.

⁴¹ Klaus Dick, „The founding function of human dignity in the Universal declaration of human rights“, iš *The concept of human dignity in human rights discourse*, David Kretzmer, Eckart Klein, Minerva Center for Human Rights (Hague: Kluwer Law International, 2002): 111, cituota iš Eglė Venckienė, „Žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų įvairovė ir jos kritinė analizė“, *Jurisprudencija*. 77, 69 (2005): 94, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2954>.

⁴² Eckhart Klein, „Human dignity in German law“, iš *The concept of human dignity in human rights discourse*, David Kretzmer, Eckart Klein, Minerva Center for Human Rights (Hague: Kluwer Law International, 2002): 149, cituota iš Eglė Venckienė, „Žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų įvairovė ir jos kritinė analizė“, *Jurisprudencija*. 77, 69 (2005): 94, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2954>.

⁴³ Christian Starck, „The religious and philosophical background of human dignity and its place in modern constitutions“, iš *The concept of human dignity in human rights discourse*, David Kretzmer, Eckart Klein, Minerva Center for Human Rights (Hague: Kluwer Law International, 2002): 187, cituota iš Eglė Venckienė, „Žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų įvairovė ir jos kritinė analizė“, *Jurisprudencija*. 77, 69 (2005): 94, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2954>.

prarandama dėl socialinės klaidos.⁴⁴ Jochen Abr. Frowein⁴⁵ ir David Kretzmer⁴⁶ teigia, kad gerbti žmogaus orumą reiškia netraktuoti jo kaip objekto. Arthur Chaskalson paprėžia skirtumą tarp orumo interpretavimo kaip žmogaus teisių pagrindo ir kaip atskiros teisės.⁴⁷

---

⁴⁴ Orit Kamir, „Honor and dignity cultures: the case of kavod and kvod ha–adam in Israeli society and law“, iš *The concept of human dignity in human rights discourse*, David Kretzmer, Eckart Klein, Minerva Center for Human Rights (Hague: Kluwer Law International, 2002): 241, cituota iš Eglė Venckienė, „Žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų įvairovė ir jos kritinė analizė“, *Jurisprudencija*. 77, 69 (2005): 94-95, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2954>.

⁴⁵ Jochen Abr. Frowein, „Human dignity in international law“, iš *The concept of human dignity in human rights discourse*, David Kretzmer, Eckart Klein, Minerva Center for Human Rights (Hague: Kluwer Law International, 2002), cituota iš Eglė Venckienė, „Žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų įvairovė ir jos kritinė analizė“, *Jurisprudencija*. 77, 69 (2005): 95, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2954>.

⁴⁶ David Kretzmer, „Human dignity in Israeli Jurisprudence“, iš *The concept of human dignity in human rights discourse*, David Kretzmer, Eckart Klein, Minerva Center for Human Rights (Hague: Kluwer Law International, 2002): 241, cituota iš Eglė Venckienė, „Žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų įvairovė ir jos kritinė analizė“, *Jurisprudencija*. 77, 69 (2005): 95, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2954>.

⁴⁷ Arthur Chaskalson, „Human dignity as a constitutional value“, iš *The concept of human dignity in human rights discourse*, David Kretzmer, Eckart Klein, Minerva Center for Human Rights (Hague: Kluwer Law International, 2002): 134, cituota iš Eglė Venckienė, „Žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų įvairovė ir jos kritinė analizė“, *Jurisprudencija*. 77, 69 (2005): 95, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2954>.

1.3. Žmogaus teisės į orumą samprata

Vienos sąvokos nebuvimo, skirtingo traktavimo problemų kyla ne tik apibrėžiant kas yra žmogaus orumas, bet ir bandant apibrėžti kas yra žmogaus teisė į orumą.

Christopher McCrudden pateikia skirtingas žmogaus orumo sampratas teisminiame kontekste. Anot jo, vienu atveju orumas yra laikomas žmogaus teisių pagrindu apskritai, t.y. pagrindiniu argumentu, kodėl žmonės turėtų turėti teises ir kokios gali būti šių teisių ribos. Šia prasme orumas yra žmogaus teisių egzistavimo pagrindas, bet yra siauresnių ir platesnių šio požiūrio variantų. Siauriausiuoju požiūriu orumas vertinamas kaip tiesiog dar vienas būdas išreikšti žmogaus teisių katalogo idėją. Orumas nei prisideda, nei sumenkina žmogaus teises, todėl sutampa su jomis. Platesniu požiūriu orumas nėra žmogaus teisių sinonimas, o išreiškia savitą vertybę kuria grindžiamos žmogaus teisės. Orumas čia padeda identifikuoti konkrečių teisių katalogą, kuris nėra baigtinis ir laikui bėgant teisių gali daugėti. Šiuo atveju orumas tampa aiškinamuoju principu, padedančiu aiškinti teisių katalogą.⁴⁸

Autorius pažymi, kad orumas taip pat gali būti vertinamas kaip teisė ar pareiga, turinti specifinį turinį: „Kai kuriose jurisdikcijose žmogaus orumas pripažįstamas teise, kurią asmuo įgyvendina taip pat, kaip ir bet kurią kitą teisę. Kitais atvejais žmogaus orumas yra principas, kuris stovi už kitų asmens teisių, tačiau nesukuria prievolės jį įgyvendinti.“⁴⁹

Rex D. Glensy savo moksliniame straipsnyje pristato keturias teisės į žmogaus orumo gynimą Jungtinių Amerikos Valstijų teisminiuose ginčiuose reikšmes. Jis pažymi, kad kiekviena iš šių galimybių grindžiama labai skirtingu teisės į orumą teoriniu supratimu.⁵⁰ Teisė į orumą pozityviosios teisės požiūriu – tai valstybės pareiga pasirūpinti pagrindiniais gyvenimo poreikiais, kad kiekvienas asmuo galėtų gyventi oriai (pvz., teikimas kaliniams medicininės priežiūros, galimybė rinktis socialinę apsaugą, teisė į valstybės finansuojamą išsilavinimą ir kt.). Taip pat ši teisė apima ir asmens teisę pareikšti ieškinį ginant savo orumą nuo kitų asmenų pažeidimo.⁵¹ Negatyviuoju požiūriu teisė į žmogaus orumą – žmogaus orumas suprantamas kaip žmogaus teisių šaltinis ir pagrindinis principas, todėl yra aukščiau valstybės. Valstybės pareiga šiuo atveju šios teisės nepažeisti.⁵² Anot autoriaus,

---

⁴⁸ Christopher McCrudden, „Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights“, *European Journal of International Law* 19, 4 (2008), 680-681, <https://academic.oup.com/ejil/article/19/4/655/349356#4966001>.

⁴⁹ *Ibid*, 681.

⁵⁰ Rex D. Glensy „The right to dignity“, *Columbia Human Rights Law Review, Forthcoming; Drexel University Earle Mack School of Law Research Paper No. 2011-W-01.* (2011), 65, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1775144##.

⁵¹ *Ibid*, 111-116.

⁵² *Ibid*, 120-123.

teisė į orumą gali būti suprantama ir euristiniu (įgaliotinio) požiūriu. Šis požiūris grindžiamas natūraliu žmogaus orumo ir kitų teisių, susijusių su asmenybės vertinimu, giminiškumu. Pavyzdžiui, JAV teisė į žmogaus orumą gali būti integruota į tokias žmogaus teises kaip teisė į laisvę ir teisė į lygybę.⁵³ Ir žmogaus teisė į orumą išraiškinguoju požiūriu – žmogaus orumas čia - kaip visa apimanti vertybė, nors praktinė prasmė ne visada paaiškinama („retorinis efektas“). Šiomis aplinkybėmis teisė į orumą yra plačiai naudojama ir kaip teisinis, ir kaip moralinis pagrindas tam, kad valstybė ar privatūs asmenys galėtų atlyginti tam tikrus pažeidimus. Autorius nurodo, kad aiškiausias išraiškingo požiūrio pavyzdys yra Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos preambulė. Jos retorika visa apimanti – čia paminėtas jos taikymas visiems žmonių giminės nariams, kuriems, pasak dokumento, yra suteiktas prigimtinis orumas. Ir nors deklaracija buvo priimta kaip neįpareigojanti rezoliucija, ir todėl nėra nei veiksmų, nei valstybės elgesio draudimų, išraiškinga kalba siekiama parodyti išsikristalizavusį tarptautinės bendruomenės susitarimą nurodantį, kad orumas užima vieną iš aukščiausių vietų vertybių hierarchijoje.⁵⁴

Conor O'Mahony netgi prieina prie išvados, kad teisė į orumą neegzistuoja. Jo nuomone, reikėtų skirti žmogaus orumą kaip konstitucinį principą ir žmogaus teisę į asmeninę autonomiją ir apsisprendimą, kuri kyla iš nurodyto principo. Žmogaus orumas autoriui yra neatsiejama kiekvieno žmogaus savybė, reikalaujanti to, kad su kiekvienu žmogumi būtų elgiamasi vienodai ir pagarbiai, todėl negali būti tokios teisės, kaip teisė į orumą.⁵⁵

A. Vaišvila pažymi, kad žmogaus teisė į orumą šiuolaikinėje visuomenėje laikoma aukščiausia žmogaus teise, tačiau: „Pereinant nuo šios teisės reikšmės pabrėžimo prie jos turinio atskleidimo, išryškėja didelė nuomonių įvairovė ir jų subjektyviškumas ir filosofinėje, ir teisinėje literatūroje, be to, orumas dažnai painiojamas su teise į orumą, pati teisė į orumą nediferencijuojama teismo ir subjektinės teisės požiūriu, orumas ir jo kilmė nesiejami su kultūriniu žmogaus aktyvumu. Tai padidina ir orumo, ir teisės į orumą sąvokų neapibrėžtumą, dėl to jomis sunkiau naudotis praktikoje.“⁵⁶

E. Venckienė taip pat nurodo, kad sprendžiant bylas, susijusias su teise į žmogaus orumą, naudojami nevienareikšmiai terminai, kurie, juos siekiant apibrėžti, gali įgauti skirtingą prasmę. Anot jos, šis teisės į žmogaus orumą daugiaprasmiškumas kyla dėl dviejų aspektų – žmogaus dvilypumo ir žmogaus vertingumo skirtinguose raidos etapuose. Žmogaus dvilypumas pasireiškia tuo, kad

⁵³ Glensy, *supra note*, 50: 126-131.

⁵⁴ *Ibid*, 134-136.

⁵⁵ Conor O'Mahony „There is no such thing as a right to dignity“, *International Journal of Constitutional Law* 10, 2 (2012), 574, <https://academic.oup.com/icon/article/10/2/551/666082>.

⁵⁶ Vaišvila, *supra note*, 6: 50.

žmogus yra ne tik fizinė būtybė, bet ir socialinė asmenybė. O kadangi žmogus yra centrinis teisinės sistemos subjektas, reikia atsakyti į klausimus ne tik kas yra žmogus, kokie jo vertingumo aspektai, bet ir kada prasideda ir kada baigiasi žmogaus gyvybė.⁵⁷

A. Vaišvila sprendžia teisės į žmogaus orumą neapibrėžtumą, suskirstydamas teisę į orumą į teismo lygmens teisę ir teisę į orumą subjektinės teisės požiūriu – kaip teismo lygmens teisės į orumą įgyvendinimą. Asmens vertingumas (orumas) kyla iš asmens gebėjimo tinkamai gyventi konkrečias vertybes išpažįstančioje visuomenėje. Jį užtikrina laisvo žmogaus pareigų vykdymas. Pareigų vykdymu asmens susikurtas savo socialinės vertės pasididindimas tampa teisės į orumą objektu, o asmens santykis su visuomene dėl šio susikurto vertingumo apsaugos – subjektine teise į orumą.⁵⁸

E. Venckienė žmogaus teisę į orumą apibrėžia kaip teisę: „į vienodą visų žmogiškų būtybių (pavyzdžiui, nediskriminuojant raidos aspektu) vertingumo traktavimą, kai kiekviena žmogiška būtybė turi galimybę tapti asmeniu.“⁵⁹ Mokslininkė taip pat išskiria dviejų lygių teisę į orumą – teisę į fizinį ir moralinį integralumą ir teisę į asmenybės garbę ir orumą. Teisė į žmogaus orumą sutampa teismo ir subjektinės teisės lygmenyse, žmogus neturi atlikti jokių veiksmų, kad ją įgytų.⁶⁰ Asmens teisė į orumą – tai galimybė veikti kaip lygiateisiam subjektui, tapti socialiai vertingu ir įgyti teisę į atitinkamą visuomenės vertinimą.⁶¹

---

⁵⁷ Venckienė, *supra note*, 5: 54-58.

⁵⁸ Vaišvila, *supra note*, 6: 53-55.

⁵⁹ Venckienė, *op. cit.*, 58.

⁶⁰ Eglė Venckienė, „Žmogaus orumas – probleminiai terminologijos aspektai“, *Jurisprudencija* 10, 112 (2008): 46, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/1759>.

⁶¹ Venckienė, *op. cit.*, 56-58.

1.4. Žmogaus orumo ir teisės į orumą reglamentavimas teisės aktuose

Nepaisant santykinio reikšmingumo idėjų istorijoje, orumas pradėjo reikštis teisiniu, o ypač konstituciniu ir tarptautiniu teisiniu diskursu XX a. pirmojoje pusėje. Į savo konstitucijas orumo sąvoką įtraukė: 1917 m. Meksika; 1919 m. Veimaras (Vokietija) ir Suomija; 1933 m. Portugalija; 1937 m. Airija; ir 1940 m. Kuba.⁶²

Tačiau tik po Antrojo pasaulinio karo iškilio ypatinga būtinybė įtvirtinti žmogaus teises, kad nepasikartotų buvusi tragedija. Jau 1946 m. Jungtinių Tautų Chartijoje skelbiamas tikėjimas pagrindinėmis žmogaus teisėmis, jo asmenybės orumu bei verte.⁶³

Reikšmingiausiu žmogaus teisių dokumentu laikoma 1948 m. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Joje pirmą kartą žmogaus orumas įtvirtinamas kaip prigimtinis, neatimamas ir fundamentalus (apimantis visas kitas žmogaus teises ir laisves): „visų žmonių giminės narių prigimtiniu orumu ir lygių bei neatimamų teisių pripažinimas yra laisvės, teisingumo ir taikos pasaulyje pagrindas.“⁶⁴

Į savo konstitucinius dokumentus orumą įtraukia ir trys garsiausios (1946 m. Japonija, 1948 m. Italija ir 1949 m. Vakarų Vokietija) Antrąjį pasaulinį karą pralaimėjusios tautos, atsakingos už didžiąją dalį siaubo, kurį siekė panaikinti žmogaus teisių judėjimas.⁶⁵

Orumas vaidina labai svarbų vaidmenį pagrindiniame Vokietijos Federacinės Respublikos įstatyme (*Grundgesetz*). Jo pirmas straipsnis skelbia: „Žmogaus orumas yra neliečiamas. Jį gerbti ir saugoti yra visų valstybinių valdžių pareiga.“⁶⁶

Paul Sourlas pažymi, kad yra trys orumo sampratos prigimtys ir vaidmenys: orumo, kaip aukščiausios konstitucinės vertės, samprata; orumo, kaip pagrindinės asmens teisės, ir orumo, kaip asmens statuso, samprata. Būtent žmogaus orumo, kaip didžiausios vertybės, samprata yra vyraujanti konstitucinė doktrina Vokietijoje pagal nusistovėjusią Federalinio Konstitucinio Teismo praktiką. Autorius šią sampratą laiko problematiška, nes vertė yra holistinė sąvoka: yra daug sutampančių vertybių, kurių kiekvienos patenkinimo laipsnis kinta priklausomai nuo sutapimo su kitomis vertybėmis. Vyraujanti doktrina pripažįsta šią problemą ir sprendžia įvedant pusiausvyros ir

⁶² McCrudden, *supra note*, 48: 664.

⁶³ Jungtinių Tautų Chartija, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.160266?jfwid=q86m1vqoi>.

⁶⁴ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.

⁶⁵ McCrudden, *op. cit.*

⁶⁶ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d., <http://www.gesetze-im-internet.de/gg/GG.pdf>.

proporcingumo principus.⁶⁷ Susikertančių teisių derinimo metodą išplėtojo K. Hesse. Šis metodas grindžiamas tuo, kad iš karto atsisakoma aukoti vieną teisę dėl kitos. Skirtingų teisių konflikto atveju siekiama nustatyti, kuri teisė yra reikšmingesnė ir ar ji verta to, kad būtų paaukota konkuruojanti teisė. Taikant šį metodą neskubama tuoj pat ieškoti pusiausvyros, o siekiama pusiausvyros nustatymo momentą nukelti į pačią teisinio argumentavimo pabaigą. Sprendimo ieškoma maksimaliai ir plačiai atskleidžiant ir apsaugant abi konkuruojančias teises.⁶⁸

Vis dėlto Vokietijos mokslinėje doktrinoje ir konstitucinėje jurisprudencijoje žmogaus orumas yra suvokiamas kaip absoliuti vertybė ir jam netaikomas interesų balansavimo metodas. Todėl Vokietijos Federaliniam Konstituciniam Teismui konstatavus, kad įstatymas ar kitas tiriamas norminis aktas pažeidžia žmogaus orumą, toks norminis aktas pripažįstamas prieštaraujančiu Konstitucijai. Taip žmogaus orumui suteikiama absoliuti apsauga – skirtingai nei pagrindinės žmogaus teisės, Pagrindiniame Vokietijos Federacinės Respublikos įstatyme įtvirtinta žmogaus orumo sąlyga negali būti teisiškai ribojama, o bet koks teisės aktas ar administracinis veiksmas, pažeidžiantys žmogaus orumą, pripažintini prieštaraujančiais Konstitucijai.⁶⁹

Pagrindinis Vokietijos Federacinės Respublikos įstatymas ir jame įtvirtinta orumo samprata padarė didelę įtaką kontinentinės Europos valstybėms ir buvo pavyzdys daugeliui konstitucijų. Orumas yra esminis šiuolaikinio žmogaus teisių diskurso pagrindas, artimiausias tarptautiniu mastu priimtiems normatyviniams politinio gyvenimo pagrindams, ir yra įtvirtintas daugybėje tarptautinių konvencijų ir deklaracijų.⁷⁰

Žmogaus orumas kaip prigimtinė, neatimama ir viena iš pagrindinių žmogaus teisių minimas ir kituose tarptautiniuose teisės dokumentuose (1966 m. Tarptautinėje ekonominių, socialinių bei kultūrinių teisių konvencijoje, 1966 m. Tarptautinėje pilietinių ir politinių teisių konvencijoje ir kt.).

Šiek tiek kitoks požiūris į orumą randamas 1949 m. Ženevos konvencijoje dėl civilių apsaugos karo metu. Jos 3 straipsnyje nurodoma, kad kilus ginkluotam konfliktui su asmenimis, nedalyvaujančiais karo veiksmuose, visada turi būti elgiamasi humaniškai, draudžiama žėisti jų orumą, ypač niekinamu ar žeminamu elgesiu.⁷¹ Kaip pažymi Michael Rosen, orumo terminas čia

---

⁶⁷ Paul Sourlas, „Human Dignity and the Constitution“, *Jurisprudence* 7, 1 (2016): 30, <http://web.b.ebscohost.com/skaietykla.mruni.eu/ehost/detail/detail?vid=9&sid=7e111c14-9a44-454e-b785-c1a4f35e1ac8%40sessionmgr103&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=asn&AN=118193727>.

⁶⁸ Algimantas Šindeikis, „Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika?“, *Jurisprudencija* 120, 2 (2010): 127, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/1069>.

⁶⁹ Taminskas, Mesonis, *supra note*, 2: 961-962

⁷⁰ Rosen, *supra note*, 16: 1-2.

⁷¹ „1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija dėl civilių apsaugos karo metu“, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.106269?jfwid=-je7i1sz8s>.

vartojamas ne kaip pagrindas kitoms pagrindinėms žmogaus teisėms, o kaip reikalavimas, kad su žmonėmis (karo belaisviais) būtų elgiamasi pagarbiai – kad jie būtų traktuojami „oriai“.⁷²

Tokią pačią orumo sampratą randame ir 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje (toliau - Konvencija). Jos 3 straipsnis skelbia: „Niekas negali būti kankinamas, su niekuo neturi būti žiauriai, nežmoniškai ar žeminant jo orumą elgiamasi, ar jis baudžiamas.“⁷³ Lietuva Konvenciją ir jos Protokolus ratifikavo 1955 m. birželio 20 d. Todėl pažeistos žmogaus teisės Lietuvos teismuose gali būti ginamos ir remiantis Konvencija.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnis skelbia: „Žmogaus orumą gina įstatymas. Draudžiama žmogų kankinti, žaloti, žeminti jo orumą, žiauriai su juo elgtis, taip pat nustatyti tokias bausmes.“⁷⁴ Konstitucijoje įtvirtinta orumo samprata yra tapati nurodytai Konvencijoje - tai yra orumas čia tiesiogiai siejamas su asmens apsauga ir, skirtingai nei pagrindiniame Vokietijos Federacinės įstatyme, nėra eksplacitiškai įtvirtintas kaip absoliuti vertybė.⁷⁵

E. Venckienė pažymi, kad žmogaus orumo terminas demokratinės valstybės teisės sistemoje vartojamas dviem aspektais: kaip žmogaus teisių sistemą pagrindžiantis principas ir kaip savarankiškas teisės objektas.⁷⁶ Žmogaus orumo kaip žmonių biologinės rūšies vertingumo apsauga ir gynimas yra demokratinės valstybės vidaus ir tarptautinės teisės tikslas. O pažeidus žmogaus orumą kaip socialiai aktyvios asmenybės vertingumą pats asmuo sprendžia ar pasinaudoti teise jį ginti.⁷⁷

Apibendrinant, žmogaus orumas yra dažnai vartojama sąvoka, tačiau net tos pačios srities mokslininkai ją apibrėžia skirtingai. Toks orumo neapibrėžtumas kartais netgi priveda prie to, kad orumas laikomas nenaudinga ar tuščia sąvoka. Orumą bandoma apibrėžti ir lyginant jo reikšmę skirtingose kalbose. Čia išaiškėja, kad orumas dažnai siejamas su vertingumu. Ryškiausias šiuolaikinės žmogaus orumo sampratos kryptys: orumas kaip prigimtinė teisė ir orumas kaip asmens statusas. Teisės aktuose orumas taip pat apibrėžiamas ir suprantamas nevienodai: kaip žmogaus teisių pagrindas arba kaip viena iš asmeninių žmogaus teisių.

---

⁷² Rosen, *supra note*, 16: 60.

⁷³ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, LRS. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra note*, 32.

⁷⁵ Taminskas, Mesonis, *supra note*, 2: 964.

⁷⁶ Venckienė, *supra note*, 60: 43.

⁷⁷ *Ibid*, 46.

2. ŽMOGAUS ORUMO GYNIMAS KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE

2.1. Konstitucijos 21 straipsnio išaiškinimas

„Žmogaus orumas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje yra *expressis verbis* minimas trijuose Konstitucijos straipsniuose, nustatančiuose, kad:

– „Žmogaus orumą gina įstatymas“; „Draudžiama žmogų kankinti, žaloti, žeminti jo orumą, žiauriai su juo elgtis, taip pat nustatyti tokias bausmes“ (Konstitucijos 21 straipsnio 2, 3 dalys);

– „Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsಿನimosi į jo garbę ir orumą“ (Konstitucijos 22 straipsnio 4 dalis);

– „Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai“ (Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalis).⁷⁸

Pažymėtina, kad Konstitucijos normos turi aukščiausią juridinę galią. Joms negali prieštarauti jokio teisės akto normos.⁷⁹ Todėl orumo apsaugos įtvirtinimas Konstitucijoje rodo, kad teisė į žmogaus orumą Lietuvoje yra laikoma viena iš pagrindinių žmogaus teisių. Jokie kiti Lietuvos Respublikos įstatymai ar poįstatyminiai aktai negali apriboti šios teisės, o valstybė turi pareigą užtikrinti šios teisės tinkamą įgyvendinimą ir apsaugą.

Konstitucinė justicija Lietuvoje išimtinai priklauso Konstituciniam Teismui: „Konstitucinis Teismas sprendžia, ar įstatymai ir kiti Seimo aktai neprieštarauja Konstitucijai, o Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai – neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams.“⁸⁰ Garantuodamas Konstitucijos viršenybę ir spręsdamas bylas dėl įstatymų ar kitų teisės aktų atitikimo Konstitucijai, KT tuo pačiu aiškina pačią Konstituciją, tokiu būdu suteikdamas Lietuvos teismams privalomas Konstitucijoje nurodytų žmogaus teisių ir laisvių gynybos gaires. Pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo nutarimais nagrinėdami bylas turi vadovautis visi Lietuvos teismai.⁸¹

KT jurisprudencija, kurioje yra apžvelgiamas žmogaus orumo įtvirtinimas ir gynyba, nėra gausi. Svarbiausi yra šie nutarimai: KT 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos

⁷⁸ Taminskas, Mesonis, *supra note*, 2: 964.

⁷⁹ Egidijus Jarašiūnas, *Valstybės Valdžios Institucijų santykiai ir Konstitucinis teismas* (Teisinės informacijos centras, 2003), 23.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra note*, 32.

⁸¹ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, 33 str. LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825/asr>.

Respublikos Konstitucijai“; KT 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“; KT 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“; KT 2009 m. rugsėjo 2 d. nutarimas „dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 30 straipsnio (2005 m. gegužės 19 d. redakcija), 32 straipsnio 4 dalies (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

KT, aiškindamas Konstitucijos 21 str., yra konstatavęs, kad:

- 1) prigimtines žmogaus teises – tai individo prigimtines galimybes, kurios užtikrina jo žmogiškąjį orumą socialinio gyvenimo srityse⁸²;
- 2) žmogaus orumas – neatimama žmogaus, kaip didžiausios socialinės vertybės, savybė;⁸³
- 3) kiekvienas visuomenės narys turi prigimtinių orumą⁸⁴ (pažymėtina, kad be bendrojo kiekvienam asmeniui būdingo prigimtinių orumo, tam tikriems asmenims taikytinos konstitucinės apsaugos aspektu būdingas ir su jų ypatingu vaidmeniu visuomenėje, jų konstituciniu statusu sietinas orumas (pvz., Respublikos Prezidento ar teisėjo orumas).);⁸⁵
- 4) tai, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas su žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimu susijusius santykius, turi garantuoti deramą jų apsaugą, yra viena iš žmogaus orumo, kaip konstitucinės vertybės, užtikrinimo prielaidų⁸⁶;

---

⁸² Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta385/content>.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta277/content>.

⁸⁵ Taminskas, Mesonis, *supra note*, 2: 965.

⁸⁶ Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *op. cit.*

- 5) valstybės institucijos ir pareigūnai turi pareigą gerbti žmogaus orumą kaip ypatingą vertybę⁸⁷ (valstybei, jos institucijoms ir pareigūnams kyla pareiga užtikrinti pagarbą žmogaus orumui – esminei ir neatskiriamai prigimtinėi žmogaus savybei, kuri susijusi su žmogaus teisėmis taip, kad tam tikrais atvejais pažeidus žmogaus teises gali būti konstatuotas ir žmogaus orumo pažeidimas, taip pat jo gynimą ir apsaugą.)⁸⁸;
- 6) asmens teisių ir laisvių pažeidimais gali būti pakenkta ir asmens orumui⁸⁹ (anot A. Taminsko ir G. Mesonio: „žmogaus orumo santykis su žmogaus teisėmis yra toks, kad nustačius, jog pažeistos prigimtinės žmogaus teisės, konstatuotinas, o jeigu kitos teisės ir laisvės – gali būti konstatuojamas ir žmogaus orumo, kaip konstitucinės vertybės, pažeidimas. Žmogaus orumo pažeidimas, pavyzdžiui, gali būti konstatuotas savavališkai ir neteisėtai kišantis į žmogaus privatų gyvenimą, nekaltumo prezumpcijos nepaisymas taip pat gali pažeisti asmens orumą. [...] pagal Konstitucinio Teismo doktrinoje atskleistą konstitucinę žmogaus orumo sampratą ši konstitucinė vertybė, kaip esminė ir neatskiriama prigimtinė žmogaus savybė, yra neatsiejama, be kita ko, nuo prigimtinių žmogaus teisių, o žmogaus orumo pažeidimas pagal konstitucinę jurisprudenciją gali būti konstatuotas, nustačius tiek tam tikrų prigimtinių žmogaus teisių, tiek kitų asmens teisių ir laisvių pažeidimus.“)⁹⁰;
- 7) valstybė turi sukurti tokią socialinio aprūpinimo sistemą (*inter alia* įtvirtinti tokį neįgalumo pensijų skyrimo ir mokėjimo modelį), kuri padėtų išlaikyti asmens orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas, o prireikus suteiktų asmeniui būtiną socialinę apsaugą⁹¹ (žmogaus orumas gali būti panaudotas kaip kriterijus, nustatant, ar tam tikros asmeniui suteiktos teisės ir laisvės nėra pažeistos, ar valstybė tinkamai įgyvendino savo konstitucinę pareigą ginti ir apsaugoti žmogaus orumą. Kaip vienas iš pavyzdžių – konstatavimas, kad žmogaus orumas, teisė į gyvybę ir teisė į kuo geresnę sveikatą yra

---

⁸⁷ Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra note*, 84.

⁸⁸ Taminskas, Mesonis, *supra note*, 2: 968.

⁸⁹ Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *op. cit.*

⁹⁰ Taminskas, Mesonis, *op. cit.*, 966.

⁹¹ Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 2 d. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 30 straipsnio (2005 m. gegužės 19 d. redakcija), 32 straipsnio 4 dalies (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta527/content>.

taip glaudžiai susiję, kad neužtikrinus deramos sveikatos apsaugos, žmogaus teisės į gyvybę ir orumo apsauga nebūtų visavertė, o teisė į gyvybės išsaugojimą ir gelbėjimą yra neatsiejama, pamatinė prigimtinės teisės į kuo geresnę sveikatą dalis. Be to asmens orumą atitinkančios gyvenimo sąlygos minimos kaip kriterijus, pagal kurį nustatoma riba, žemiau kurios net ir esant itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai valstybėje, asmenims, gaunantiems atlyginimus iš valstybės, savivaldybių biudžetų lėšų, nustatytas atlyginimas negali būti mažinamas. Tas galioja ir valstybės nustatytoms pensijoms.⁹²).

Pažymėtina, kad pareiga gerbti žmogaus orumą kyla ne tik valstybei, bet ir kitiems asmenims, nes, kaip konstatavo KT: „žmogaus teisėtats elgesys nėra neribotas ir absoliučiai laisvas. Žmogus, būdamas socialinė būtybė, gyvena visuomenėje tarp į save panašių ir lygių savo orumu ir teisėmis žmonių. Kiekvienas žmogus turi pareigas visuomenei, kurioje tik ir gali laisvai ir visiškai vystyti jo asmenybė, o pagrindinė iš tų pareigų – nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių.“⁹³

Vėlesniuose savo nutarimuose ir sprendimuose, susijusiuose su žmogaus orumo gynyba, KT cituoja aukščiau nurodytas savo nutartis. Iš to darytina išvada, kad Konstitucinio Teismo jurisprudencija nuo pat pirmųjų nutarimų žmogaus orumo gynybos srityje yra nuosekli ir nekintanti.

A. Taminskas ir G. Mesonis pažymi, kad Lietuvoje konstitucinė jurisprudencija žmogaus orumo srityje yra gerokai mažesnės apimties, nei, pavyzdžiui Vokietijos ar Lenkijos konstitucinių teismų. Lietuvoje žmogaus orumas yra siejamas su konkrečios žmogaus teisės turiniu. Vokietijoje ir Lenkijoje vertinimas, susijęs su žmogaus orumu, suvokiamas kaip savarankiškas pagrindas, leidžiantis spręsti dėl teisės aktų konstitucingumo.⁹⁴ Vis dėlto autoriai teigia, jog: „nėra pagrindo konstatuoti, kad nacionalinėje konstitucinėje jurisprudencijoje vertinimas, susijęs su žmogaus orumo užtikrinimu (neužtikrinimu), nėra naudojamas kaip argumentas pagrindžiant Konstitucinio Teismo nutarimus. Priešingai, galime traktuoti, kad kiekvienas Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriame sprendžiama dėl žmogaus teisės ar laisvės, yra „byla dėl žmogaus orumo.“⁹⁵

„Tai konstatavus yra būtina pažymėti ir tai, kad skirtingas termino „žmogaus orumas“ vartojimo intensyvumas skirtingų šalių konstitucinėse jurisprudencijose nereiškia skirtingos žmogaus orumo padėties tose valstybėse. Žmogaus orumas nėra nei filosofškai, nei teisinėje jurisprudencijoje

---

⁹² Taminskas, Mesonis, *supra note*, 2: 969.

⁹³ Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. gruodžio 2 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta340/content>.

⁹⁴ Taminskas, Mesonis, *op.cit.*, 2: 969-970.

⁹⁵ *Ibid.*

vienareikšmiškai apibrėžiama kategorija. Tačiau galime formuluoti svarbią išvadą, kad žmogaus orumo ontologinė esmė tiek filosofiniu, tiek ir teisiniu aspektu geriausiai atsiskleidžia per šio termino santykį su žmogaus teisių ir laisvių terminu.⁹⁶

---

⁹⁶ Taminskas, Mesonis, *supra note*, 2: 970.

2.2. Teisė į žmogaus orumą ir saviraiškos laisvė

Konvencijos 10 straipsnio 1 dalis numato, kad: „Kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus. Tai teisė laisvai laikytis savo nuomonės, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas, valdžios pareigūnų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų.“⁹⁷

Saviraiškos laisvė, kaip viena iš pagrindinių žmogaus laisvių, yra įtvirtinta Konstitucijos 25 straipsnyje: „Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti.

Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas.“⁹⁸ Tačiau ši laisvė nėra absoliuti. Tame pačiame Konstitucijos straipsnyje įtvirtintas ir jos ribojimas: „Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai.“⁹⁹

Tą patį numato ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas (toliau – VII), kurio 4 straipsnio 1 dalis skelbia, kad: „Kiekvienas asmuo turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus, nevaržomai rinkti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Laisvė rinkti, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei yra būtina apsaugoti konstitucinę santvarką, žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę.“¹⁰⁰

KT yra konstatavęs, kad: „Visuotinai pripažįstama, kad šiuolaikinėje visuomenėje informacija yra žmogaus poreikis, jo žinojimo matas. Ji šalina nežinojimą, daro žmogaus elgesį prasmingą. Žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimas yra tiesiogiai susijęs su žmogaus galimybe gauti iš įvairių šaltinių informaciją ir ja naudotis. Tai yra vienas iš pliuralistinės demokratijos laimėjimų, užtikrinančių visuomenės raidą. Kartu pažymėtina, kad žmogaus teisė ieškoti informacijos, ją gauti ir skleisti nėra absoliuti. Teisės į informaciją apribojimus lemia šios konstitucinės vertybės santykis su kitomis teisinėmis vertybėmis, išreiškiančiomis kitų asmenų teises ir laisves bei visuomenės būtinus poreikius.“¹⁰¹

⁹⁷ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *supra note*, 73.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra note*, 32.

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.065AB8483E1E/asr>.

¹⁰¹ Konstitucinio Teismo 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės paslapčių ir jų apsaugos įstatymo 5 ir 10 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. kovo 6 d. nutarimų Nr. 309 ir Nr. 310 atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normoms“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta419/content>.

Kaip pažymi Christopher McCrudden, kai susiduria dvi nesuderinamos vertybės turi būti taikomas proporcingumo principas. Nors yra daugybė būdų kaip teismai formuoja proporcingumą, bet kiekviena formuluotė turi keletą bendrų elementų: 1) kai nurodoma teisė yra ribojama, teismas pirmiausia turėtų išsiaiškinti, ar šis apribojimas skatina teisėtą tikslą; 2) teismas turėtų išnagrinėti, ar priemonės, pasirinktos šiam tikslui pasiekti, yra racionaliai susijusios su tuo tikslu; 3) teismas turėtų išnagrinėti, ar priemonė yra proporcinga siaurąja prasme, tai reiškia, kad teismas turėtų išnagrinėti, ar yra kokių nors priemonių tikslui pasiekti, kurios mažiau riboja nurodyta teisę, ir ar ribojimo nauda atsveria žalą.¹⁰²

Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) saviraiškos laisvės bylų jurisprudencijoje yra suformuotas bendrasis saviraiškos laisvės ribojimo testas. Tiriama: 1) ar saviraiškos laisvės ribojimas buvo įtvirtintas nacionalinėje teisėje; 2) ar tokiu saviraiškos laisvės ribojimu buvo siekiama teisėtų tikslų; 3) ar įsikišimas į saviraiškos laisvę buvo būtinas demokratinėje visuomenėje.¹⁰³

Kaip pažymi A. Šindeikis: „Atsakant į šio Strasbūro Žmogaus Teisių Teismo suformuoto jurisprudencinio testo klausimus reikia išspręsti nemažai kitų teisinių problemų. Pirmiausia teismui, sprendžiančiam žodžio laisvės ir jos ribų *ad hoc* nustatymo problemą, tenka pareiga išsiaiškinti, koks yra pateikiamos informacijos pobūdis. Ar tai asmens reiškiamą nuomonę, ar pateikiama žinia. Antra, taikant EŽTT teismo testą tenka įvertinti, ar ginčijama informacija yra svarbi demokratinės visuomenės viešajam diskursui, kuris yra būtinas demokratinės visuomenės egzistavimo elementas. Šiuo atveju tenka atsakyti į klausimą, ar pateikiamoje informacijoje yra pasisakoma apie viešuosius ar privačiuosius asmenis. Trečia, svarbu nustatyti, ko siekė informaciją skleidžiantis asmuo, ar jis siekė informuoti visuomenę apie demokratiniam procesui svarbius įvykius ir reiškinius, ar įsikišant į asmens garbę ir orumą, jo privatų gyvenimą, buvo tik siekiama pažeminti asmenį, pakirsti pasitikėjimą juo visuomenės akyse, suformuoti faktiškai neegzistuojančios objektyvios informacijos pagrindu nepalankią visuomenės nuomonę.“¹⁰⁴

KT yra pasisakęs, kad: „pagal Konstituciją riboti žmogaus teises ir laisves, taigi ir teisę gauti ir skleisti informaciją, galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje

---

¹⁰² McCrudden, *supra note*, 48:715.

¹⁰³ Algimantas Šindeikis, „Žodžio laisvė ir jos ribų kaita per du atkurtos nepriklausomybės dešimtmečius“, *Jurisprudencija* 20, 3 (2013): 1039-1040, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/1504>.

¹⁰⁴ *Ibid.*

įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.¹⁰⁵

Cristopher McCrudden įvardina ir proporcingumo principo naudojimo problemą: „Tačiau problema, kuri paprastai nustatoma atliekant proporcingumo analizę, yra ta, kad proporcingumo testui atlikti reikia įvesti reikšmingą sprendimui dėl vertės elementą ne mažiau kaip dviejose konkrečiose testo dalyse: norint nustatyti, ar ribojančios priemonės tikslas neprieštarauja teisėtam tikslui ir atliekant galutinį subalansavimą. Teismai, taikantys proporcingumo testą, turės išsiaiškinti, kas yra teisėtas tikslas ir koks yra jo „svoris“, ir kokia yra „teisės“ svarba, kurią riboja ginčijama priemonė. Užuoat išsprendęs nesuderinamumo problemą, teismas vis tiek susiduria su šia problema ir teismai taiko panašius metodus, aprašytus ankstesnėse pastraipose: pagarba įstatymų leidybos sprendimui, teisių hierarchijos sukūrimas, žiaurus utilitarinis balansavimas arba, kaip skelbia J. Waldron, nustato, reikalavimą, kad būtų pateiktos priešastys, paaiškinančios nuostatas, kuriomis remiantis buvo priimtas vyriausybės sprendimas, ir išnagrinėja tokių priešasčių tinkamumą.“¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 straipsnio 2 dalies (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija), 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 22 d. nutarimu nr. 67 „Dėl alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta250/content>.

¹⁰⁶ McCrudden, *supra note*, 48: 715-716.

2.2.1. Fakto ir nuomonės atskyrimas

Visa skleidžiama informacija teisiniu požiūriu skirstoma į žinias ir nuomones. Teismai, atribodami žinią, vadovaujasi VII įtvirtintais šių sąvokų apibrėžimais.¹⁰⁷ Pagal šio įstatymo 2 straipsnį, *žinia* – visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas faktas arba tikri (teisingi) duomenys. O *nuomonė* – visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, tačiau ji turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepian ir neiškreipiant faktų ir duomenų.¹⁰⁸

Apibendrinant: žinia – tai informacija apie faktus ir duomenis, kuri gali būti patikrinta ir įrodyta; nuomonė – subjektyvus vertinimas. Žinia nuo išreikštos nuomonės paprastai atribojama taikant tiesos ir tikslumo kriterijus.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) yra pasisakęs, kad: „nei viena žmogaus teisė ar laisvė nėra absoliuti. Atvirkščiai – kiekviena teisė ir laisvė turi ribas, kurias nustato įstatymas ir kitų asmenų teisės bei teisėti interesai. Teisė reikšti nuomonę taip pat nėra neribota. Šia teise, kaip ir bet kuria kita teise, negalima piktnaudžiauti, t. y. nuomonės reikšimo laisvės negalima panaudoti siekiant pažeminti kitą žmogų, pažeisti jo garbę ir orumą. Teisę reikšti nuomonę garantuoja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnis. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnis taip pat numato, kad teisę reikšti nuomonę gali riboti įstatymas, jeigu tai yra būtina demokratinėje visuomenėje, siekiant užkirsti kelią kitų asmenų orumo pažeidimui ar siekiant apsaugoti kitas jų teises. Kaip matyti, pagal Konvencijos prasmę nuomonės, kuria siekiama įžeisti kitą žmogų, pažeminti jo garbę ar orumą, reiškinys laikytinas piktnaudžiavimu teise, sukeliančiu civilinę atsakomybę.“¹⁰⁹

Byloje *Alithia Publishing company ltd & Constantinides v. Kipras EŽTT* suformavo naują praktiką dėl nuomonės pagrindimo faktais (iki šios bylos, tokio reikalavimo nebuvo): „Teismas nurodo, kad jo praktikoje, siekiant pateisinti ginčijamus teiginius, turi būti skirtingai traktuojami skleidžiami faktai ir nuomonės, nes faktų egzistavimas gali būti patikrinamas, o nuomonių

¹⁰⁷ Šindeikis, *supra note*, 68: 129.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, *supra note*, 100.

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-988/2001, žiūrėta 2019 m. lapkričio 17 d., <https://www.infollex.lt/tp/11997>.

teisingumas nėra įrodinėjamas. Tačiau net ir tuo atveju, jei pareiškimai priskiriami nuomonėms, turi būti pakankamai faktų toms nuomonėms pagrįsti. Jei tokių faktų nėra, nuomonės reiškinys gali būti traktuojamas kaip perteklinis ir nesaugomas Konvencijos.¹¹⁰ Toliau A. Šindeikis pažymi, kad: „EŽTT paskelbus šį precedentą galima konstatuoti, kad iš esmės įgyvendinant nacionalinėje civilinėje teisėje Konvencijos 10 straipsnį (mutatis mutandis Konstitucijos 25 str.), nustatant teisingumą tų faktinių aplinkybių, kuriomis nuomonė buvo grindžiama, gali būti taikomas *onus probandi* principas. EŽTT ne kartą ir kitose bylose yra konstatavęs, kad atskirti nuomonę ir faktą labai dažnai yra sudėtinga. Iš esmės naujausia EŽTT praktika reikalauja nuomonės reiškiniai turėti pakankamą faktinį pagrindą.“¹¹¹

KT yra pasisakęs, kad: „pagrindinių teisių ir laisvių ribojimas sietinas su konkuruojančių vertybių racionalių santykiu, atsižvelgiant į teisėtumo ir būtinumo demokratinėje visuomenėje kriterijus. Dėl to ginčai sprendžiami derinant minėtas konstitucines teises, siekiant nustatyti teisingą balansą *ad hoc*, ieškant kriterijų, kurie padėtų vienodai ginti tiek teisę gauti ir skleisti informaciją, tiek teisę į garbę ir orumą bei privataus gyvenimo neliečiamumą. Asmens garbės ir orumo, gero vardo suabsoliutinimas ir teisių gynimas esant menkiausiai netikslumui, reikėtų visuomenės teisės žinoti pažeidimą, nes teisė skleisti informaciją apima ir visuomenės teisę žinoti, kas vyksta šalyje ir pasaulyje, išskyrus atvejus, kai tai susiję su informacija, kurią skelbti draudžia įstatymas. Esant prieštaravimui tarp teisės skleisti informaciją ir teisės į gero vardo gynimą, būtina aiškintis, ar buvo išlaikyta šių konstitucinių vertybių pusiausvyra atsižvelgiant į žinias paskleidusio asmens tikslus ir jo elgesį.“¹¹²

A. Šindeikis pastebi, kad praktikoje žinių ir nuomonių atskyrimas yra sunkiai įgyvendinamas, nes skleidžiamojame informacijoje yra tiek žinių, tiek nuomonės elementų. Ir nurodo, kad iškilus šiai problemai teismas turi taikyti EŽTT jurisprudencijoje suformuotą sąžiningo nuomonės reiškinio testą ir iširti:

1) ar paskleista nuomonė turi pakankamą faktinį pagrindą ir ar nuomonė pareikšta sąžiningai, laikantis žurnalistų profesinės etikos taisyklių (pvz., nebuvo sureikšminami vieni faktai, o kiti nutylimi);

---

¹¹⁰ Šindeikis, *supra note*, 103: 1047-1048.

¹¹¹ *Ibid*, 1048.

¹¹² Šindeikis, *supra note*, 68: 126-127.

2) ar asmens garbę ir orumą žeidžiantis nuomonės reiškimas buvo būtinas visuomeninei diskusijai svarbiais demokratinei visuomenei viešojo intereso klausimais sukurti ir palaikyti, ar tokia nuomonė buvo paskleista siekiant įžeisti, sukompromituoti, pakirsti pasitikėjimą tam tikru asmeniu.¹¹³

---

¹¹³ Šindeikis, *supra note*, 68: 1046.

2.2.2. Viešojo asmens orumas

Konstitucijos 29 straipsnis įtvirtina asmenų lygybės principą: „Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs.“¹¹⁴ Tačiau KT yra konstatavęs, kad: „konstitucinis asmenų lygybės principas savaime nepaneigia to, kad įstatymu gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingose padėtyse, atžvilgiu.“¹¹⁵ Ir: „diskriminacija nelaikomas diferencijuotas teisinis reguliavimas, kai jis taikomas tam tikroms vienodais požymiais pasižyminčioms asmenų grupėms, jeigu tuo siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų. Prie diskriminacinių ribojimų nepriskiriami ir specialūs reikalavimai arba tam tikros sąlygos, kai jų nustatymas būna susijęs su reguliuojamų santykių ypatumais.“¹¹⁶

Pažymėtina, kad asmens garbės ir orumo bylose asmenų lygybės principas galioja su tam tikra išimtimi viešiesiems asmenims.

KT nurodo, kad: „visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujančių asmenų asmeninės savybės, jų elgesys bei kai kurios privataus gyvenimo aplinkybės gali turėti reikšmės viešiesiems reikalams. Visuomenės interesas apie šiuos asmenis žinoti daugiau negu apie kitus yra konstituciškai pagrįstas. Minėtas interesas nebūtų užtikrintas, jeigu kiekvienu konkrečiu atveju skelbiant visuomeninę reikšmę turinčią informaciją apie visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujančio asmens privatų gyvenimą būtų reikalingas šio asmens sutikimas. Vadinasi, žiniasklaida gali be asmens sutikimo informuoti visuomenę apie tokio asmens privatų gyvenimą tokiu mastu, koku to asmens asmeninės savybės, elgesys, kitos privataus gyvenimo aplinkybės gali turėti reikšmės viešiesiems reikalams ir dėl to skelbiama informacija turi visuomeninę reikšmę. Visuomeninėje ir politinėje veikloje dalyvaujantis asmuo negali nesitikėti didesnio visuomenės ir žiniasklaidos dėmesio. Tokie asmenys paprastai vadinami viešaisiais asmenimis.“¹¹⁷

---

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *supra note*, 32.

¹¹⁵ Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1164 „Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo 13 straipsniui, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 43 straipsnio pirmajai daliai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta404/content>.

¹¹⁶ Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 38 straipsnio 4 dalies ir Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta384/content>.

¹¹⁷ Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta311/content>.

Viešojo asmens apibrėžimas pateiktas VII 2 straipsnio 72 dalyje: „Viešasis asmuo – valstybės politikas, teisėjas, valstybės ar savivaldybės pareigūnas, politinės partijos ir(ar) asociacijos vadovas, kuris dėl einamų pareigų arba savo darbo pobūdžio nuolat dalyvauja valstybinėje ar visuomeninėje veikloje, arba kitas fizinis asmuo, jeigu jis turi viešojo administravimo įgaliojimus ar administruoja viešųjų paslaugų teikimą arba jeigu jo nuolatinė veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams.“¹¹⁸

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.24 straipsnio 6 dalyje numatyta, kad: „Paskleidęs tikrovės neatitinkančius duomenis asmuo atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės, jeigu tie duomenys yra paskelbti apie viešą asmenį bei jo valstybinę ar visuomeninę veiklą, o juos paskelbęs asmuo įrodo, kad jis veikė sąžiningai siekdamas supažindinti visuomenę su tuo asmeniu ir jo veikla.“¹¹⁹

A. Šindeikis kritikuoja šią CK įtvirtintą normą, nurodydamas, kad: „Toks teisiškai paviršutiniškas CK normos taikymas suteikiant absoliučią teisę reikšti nuomonę yra netoleruotinas Konvencijos 10 straipsnio interpretavimo požiūriu. Visuomeninę nuomonę apie asmenį galima suformuoti tiek paskleidžiant žinią (faktus, duomenis), tiek pareiškiant nuomonę. Kiekvienas iš mūsų turi teisę tikėtis, kad apie mus nuomonė bus formuojama adekvačiai įvertinant mūsų realius veiksmus, nuopelnus ir pasiekimus. Nuo neteisingos, nepagrįstos ir įžeidžiančios nuomonės pareiškimo ir jos pagrindu visuomenės nuomonės suformavimo asmuo taip pat turi teisę gintis (mažesnės apimties gynybos teisė numatyta viešiesiems asmenims) ir šią teisę jam garantuoja Konstitucijos 21 straipsnio 2 ir 3 dalys („Žmogaus orumą gina įstatymas. Draudžiama žmogų kankinti, žaloti, žeminti jo orumą, žiauriai su juo elgtis, taip pat nustatyti tokias bausmes“) bei Konvencijos 8 straipsnis („Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas“). Teismą Konstitucija įpareigoja ginti asmens garbę ir orumą neatsižvelgiant į tai, ar paskleista informacija yra žinia, ar nuomonė. Teigiama arba neigiama visuomenės nuomonė gali būti suformuota tiek paskleidžiant faktus, tiek nuomones. Todėl vien atskyrus nuomones ir paskleistas žinias ir toleruojant bet kokios nuomonės reiškimą sunku tikėtis visaverčio konstitucinių principų derinimo ir konstitucinės teisės esmės gynimo galimybės išsaugojimo. Šiuo atveju svarbu pabrėžti, kad paskleidus žinią ar nuomonę, kuri žemina asmens garbę ir orumą, naudojami skirtingi testai.“¹²⁰

---

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, *supra note*, 100.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 23 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>.

¹²⁰ Šindeikis, *supra note*, 68: 1046.

Pažymėtina, kad tai nereiškia jog viešieji asmenys neturi teisės ginti savo garbės ir orumo teismuose. Tik tokiose bylose jiems galioja kiti saviraiškos laisvės ir garbės ir orumo derinimo proporcingumo nustatymo kriterijai.

Kaip pažymi A. Šindeikis, EŽTT yra ne kartą išreiškęs nuomonę, kad viešųjų asmenų viešumo laipsnis skirtingas ir bylose *ad hoc* reikia įvertinti ar tai politikas (viešasis asmuo *par excellence*) ar valstybės tarnautojas, kuris laikomas „silpnėsiu“ viešuoju asmenimi, ar trumpalaikis viešasis asmuo, ar asmuo dalyvaujantis programoje, finansuojamoje mokesčių mokėtojų pinigais. Teismas, atlikdamas skirtingų konstitucinių vertybių susidūrimo balansavimo procedūrą turi atskleisti kokio laipsnio viešasis asmuo. Apibendrinamas EŽTT praktiką, A. Šindeikis pastebi, kad Teismas, politikų garbės ir orumo gynimo atvejus dažniausiai atmeta, pripažindamas saviraiškos laisvę svarbesne už viešojo asmens *par excellence* garbę ir orumą. O „silpnėsiu“ viešųjų asmenų garbė ir orumas yra saugomi labiau ir saviraiškos laisvės ribojimas jų atžvilgiu pateisinamas.¹²¹

Apibendrinant, Konstitucijoje įtvirtintas žmogaus orumas suprantamas kaip nuo pažeidimų ginama asmeninė teisė. KT savo praktikoje orumą aiškina plačiau, nurodydamas, kad asmenų teisių ir laisvių pažeidimais gali būti pakenkta ir žmogaus orumui. Orumą KT sieja ir su valstybės pareiga tinkamai pasirūpinti socialinėmis paslaugomis. Apžvelgta KT praktika dėl žmogaus orumo gynimo yra nuosekli ir nekintanti, todėl darytina išvada, kad žmogaus orumo sampratos neapibrėžtumas ir daugiareikšmiškumas neturi reikšmingos įtakos konstitucinei jurisprudencijai. Pagrindinė problema dėl žmogaus orumo gynimo yra jo ir saviraiškos laisvės santykis. Daugiausiai dėmesio sprendžiant ir aiškinant šių konstitucinių vertybių derinimą, skiriama fakto ir nuomonės atskyrimui bei viešojo asmens teisiniam statusui.

---

¹²¹ Šindeikis, *supra note*, 68: 135-136.

3. ŽMOGAUS ORUMO GYNIMAS KASACINĖJE INSTANCIJOJE

3.1. Žmogaus orumo gynimas civilinėse bylose

3.1.1. Asmens garbės ir orumo gynimas civilinėje teisėje

Pažymėtina, kad CK 2.24 str. 1. d. sąvokos asmens orumas ir garbė naudojamos kartu.¹²² Todėl kalbėdami, apie asmens orumo gynimą Lietuvos teismų praktikoje, neatsiejamai kalbame ir apie asmens garbės pažeidimą. Šios dvi subjektinės teisės teisme ginamos kaip teisė į garbę ir orumą.

E. Venckienė įvardija, kad: „Garbė nėra neatsiejama žmogaus savybė ir yra laikytina labiau ne teisine, o dorovine kategorija, nes pelnoma vadovaujantis konkretaus laikotarpio, konkrečios visuomenės dorovinėmis nuostatomis. Tačiau šiuolaikiniame pasaulyje garbė ginama teisinėmis priemonėmis ir apibūdinama kaip viešoji teigiama nuomonė apie asmenį, asmenybės geras vardas.“¹²³

Nei garbės nei orumo sąvokų įstatymas nepateikia. LAT nurodo, kad: „garbė - tai teigiamas visuomeninis asmens arba organizacijos vertinimas, orumas - šio įvertinimo atspindys asmens sąmonėje t.y. subjektyvus savęs vertinimas.“¹²⁴ O „Teisė į garbę ir orumą - tai asmens teisė reikalauti, kad viešoji nuomonė apie jį būtų formuojama žinių, atitinkančių tikruosius jo poelgius, pagrindu ir moralinis vertinimas atitiktų tai, kaip jis tikrovėje vykdo įstatymų, bendražmogiškos moralės normų reikalavimus.“¹²⁵

Pagal CK 2.24 straipsnį, asmuo turi teisę reikalauti teismo proceso tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą.¹²⁶

Taigi teismas, nagrinėdamas garbės ir orumo pažeidimo bylą, turi išsiaiškinti ar paskleisti duomenys žemina asmens garbę ir orumą ir ar jie neatitinka tikrovės.

LAT savo apžvalgoje nurodo, kad: „Žodis “žeminti” bendrine prasme reiškia menkinti, niekinti, peikti, kaltinti kitą kuo nors. Žeminti garbę ir orumą reiškia menkinti asmens gerą vardą

¹²² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra note*, 119.

¹²³ Venckienė, *supra note*, 60: 48.

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenumo 1991 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 1 "Dėl teismų praktikos, nagrinėjant garbės ir orumo gynimo bylas" Nutarime, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 11 d., <https://www.infolex.lt/tp/54578>.

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1998 m. birželio 11 d. LR CK 7 str., 7-1 str. ir LR visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas, apžvalga Nr. A2-9, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 11 d., <https://www.infolex.lt/tp/25560>.

¹²⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *op. cit.*

visuomenėje bei mažinti jo paties savęs vertinimą. Teismas, nustatydamas faktą, ar paskleistos žinios žemina ieškovo garbę ir orumą, turi vadovautis ne subjektyvia ieškovo, atsakovo nuomone, o atsižvelgti į objektyvius kriterijus.¹²⁷

Kalbėdama apie informacijos žeminantį pobūdį, E. Venckienė atkreipia dėmesį, kad tai yra nevienareikšmis teiginys. Nustatant ar tam tikri duomenys, teiginiai savo prasme ir turiniu yra įžeidžiantys, teisės praktikoje vadovaujamosi visuomenėje nusistovėjusiomis nuostatomis, protingumo kriterijumi. Teiginiai gali nebūti akivaizdžiai žeminantys, neneigti asmens orumo kaip susikurto socialinio vertingumo, bet gali trukdyti jį kurti. Todėl ginant asmens orumą ir vertinant moralinę žalą, būtina atsižvelgti į visus socialinį vertingumą formuojančius veiksnius.¹²⁸

A. Vaišvila netgi nurodo, kad kultūriškai aktyvių žmonių orumas: „teismuose turėtų būti ginamas daug subtiliau, neturėtų galioti „daugumos principas“: ar dauguma žmonių įsižeis dėl tokių veiksmų; klausama, ar šis konkretus asmuo turėjo pagrindo dėl to įsižeisti, ar tai žemina būtent šio asmens susikurtą orumą. Dėl tų pačių veiksmų, dėl kurių neįsižeistų teisnumo lygmens teisę į orumą turintis asmuo, turi pagrindo įsižeisti asmuo, įgijęs subjektinę teisę į savo paties veiksmis susikurtą savo individualią socialinę vertę (orumą).“¹²⁹

Kita asmens garbės ir orumo pažeidimo sąlyga yra tai, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės. Kaip pažymi E. Venckienė, atitiktis tikrovei vertinama dviem aspektais:

- 1) ar teisingas pranešimas apie faktus;
- 2) ar teisingai, adekvačiai vertinami įvykę faktai.¹³⁰

„Faktų ir duomenų egzistavimą galima nustatyti įrodymais. Juos vertindamas teismas pagal vidinį savo įsitikinimą turi iš duomenų viseto padaryti nešališkas išvadas, kad tam tikri faktai egzistavo arba neegzistavo, vadovaudamasis ne tik įrodinėjimo taisyklėmis, bet ir logikos dėsniais. Nagrinėjant konkrečios bylos faktines aplinkybes, būtina atriboti žinių nuo nuomonės, nes už išsakytos nuomonės paskelbimą civilinė atsakomybė neatsiranda. Ar konkrečiame teiginyje yra paskelbta žinia, ar išsakyta nuomonė, turi būti sprendžiama vadovaujantis tuo, kad žinia yra informacija apie faktus ir jų duomenis, o nuomonė - tai asmens subjektyvus faktų ir duomenų vertinimas.“¹³¹

---

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1998 m. birželio 11 d. LR CK 7 str., 7-1 str. ir LR visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas, apžvalga Nr. A2-9, *supra note*, 125.

¹²⁸ Venckienė, *supra note*, 5: 79, 139.

¹²⁹ Vaišvila, *supra note*, 6: 58.

¹³⁰ Venckienė, *op. cit.*, 137.

¹³¹ *Ibid.*.

Vis dėlto LAT yra pažymėjęs, kad nuomonės, kuria siekiama įžeisti žmogų, pažeminti jo garbę ir orumą reiškimas laikomas piktnaudžiavimu teise ir užtraukia civilinę atsakomybę.¹³²

A. Šindeikis, savo moksliniame straipsnyje išnagrinėjęs EŽTT ir Lietuvos teismų praktiką saviraiškos laisvės ir garbės ir orumo bylose, taip pat nurodo, kad: „Neetiškai, nesąžiningai, nesiremiant jokiais argumentais ar faktais arba tam tikrus faktus nutylint reiškiami nuomonė gali būti pripažinta žeidžiančia asmens garbę ir orumą ir toks naudojimas saviraiškos laisve gali būti ribojamas suteikiant prioritetą kitai konstitucinei vertybei – žmogaus privatumui ar orumui.“¹³³

Kaip minėta aukščiau, asmens teisės į garbę ir orumą gynimo būdai yra:

- 1) reikalauti paneigti duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės;
- 2) reikalauti atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą.¹³⁴

S. Cirtautienė pažymi, kad teisių gynimo taikymo būdas ir apimtis taikant neturtinės žalos atlyginimą, priklauso: „tiek nuo nukentėjusiojo valios, tiek nuo pažeistų teisių specifikos, teisių pažeidimo pobūdžio ir žalos atlyginimo subjektų, kitų galimų teisių gynimo būdų, kompensacinės neturtinės žalos atlyginimo, kaip civilinių teisių gynimo būdo, paskirties ir kitų konkrečios bylos aplinkybių, todėl neturtinės žalos atlyginimas taikomas vadovaujantis proporcingumo principu, t. y. pažeidus asmens neturtines teises turi būti taikomos tokios gynimo priemonės, kurios įmanomos pagal įstatymą, ir tiek, kiek jų pakanka asmens pažeistai teisei apginti. Pavyzdžiui, teismų praktikoje ginant viešojo asmens garbę ir orumą suformuluota taisyklė, kad svarbiausiu viešojo asmens gynimo būdu laikytinas garbę ir orumą žeminančių, tikrovės neatitinkančių žinių paneigimas, o neturtinės žalos dydis negali turėti vyraujančio vaidmens. Viešas asmuo turi didesnes galimybes apginti savo teises, todėl ginant jo garbę ir orumą pirmenybė teiktina garbę ir orumą žeminančių ir tikrovės neatitinkančių žinių paneigimui, o ne kuo didesniai moralinės žalos piniginiam įvertinimui. Todėl sprendžiant dėl asmens, paskleidusio duomenis apie viešąjį asmenį, atsakomybės, svarbiausia yra duomenų paskleidimo tikslas ir juos paskleidusio asmens elgesys.“¹³⁵

L. Meškauskaitė pažymi, kad teisė reikalauti paskleistų tikrovės neatitinkančių duomenų paneigimo yra apsauginis pažeistų teisių gynimo būdas, o neturtinės žalos atlyginimas priskiriamas kompensaciniui teisės pažeidimo būdai: „Ginant žiniasklaidos pažeistas asmens teises, viename ieškinyje gali būti taikomi net keli pažeistų teisių gynimo būdai: ir apsauginis, ir kompensacinis. Kartais tas pats nukentėjęs asmuo gali taikyti net po kelis apsauginius ir kompensacinius pažeistų

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-988/2001, *supra note*, 109.

¹³³ Šindeikis, *supra note*, 130.

¹³⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra note*, 119.

¹³⁵ Solveiga Cirtautienė, „Šiuolaikinė neturtinės žalos atlyginimo kaip civilinių teisių gynimo būdo koncepcija“, (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007), 96-97.

teisių gynimo būdus. Pavyzdžiui, pareikšdamas ieškinį, asmuo prašo teismo uždrausti pakartotinai rodyti televizijos laidą, kurioje buvo paviėšinti tikrovės neatitinkantys ir jo garbę bei orumą žeminantys duomenys, įpareigoti paskelbti tokių duomenų paneigimą, priteisti turtinę ir neturtinę žalą.“¹³⁶

Neturtinė žalos apibrėžimas yra pateiktas CK 6.250 straipsnio 1 dalyje: „Neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais.“¹³⁷

Neturtinės žalos nustatymui reikšmingi kriterijai yra nurodyti to paties straipsnio 2 dalyje: 1) padarytos žalos pasekmės; 2) žalą padariusio asmens kaltė; 3) jo turtinė padėtis; 4) padarytos turtinės žalos dydis; 5) kitos, turinčios reikšmės bylai, aplinkybės; 6) sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijai.¹³⁸

CK 2.24 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta paskleistų duomenų prezumpcija. Preziumuojama, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, kol juos paskleidęs asmuo neįrodo priešingai. To paties straipsnio 3 dalis nurodo, kad reikalavimą atlyginti turtinę ir neturtinę žalą teismas nagrinėja nepaisant ar duomenys, žeminantys asmens garbę ir orumą yra paneigti ar nepaneigti.¹³⁹

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras nurodo, kad: „Sąvoka „duomenys“ reiškia nurodytas, konstatuotas tam tikras aplinkybes, faktus, t. y. informaciją, kurios tikrumą galima patikrinti taikant tiesos ir netiesos kriterijus.“¹⁴⁰

A. Šindeikis pabrėžia, kad CK 2.24 straipsnio norma dėl asmens garbės ir orumo pažeminimo nėra taikoma išreikštai nuomonei. Tačiau nuomonės reiškimas tokiu būdu, forma ar priemonėmis, kurios akivaizdžiai žemina kito asmens garbę ir orumą, vien turint tikslą pažeminti kitą žmogų, yra piktnaudžiavimas savo teise reikšti nuomonę, ir tokiu nuomonės reiškimu padaryta turtinė ir neturtinė žala privalo būti atlyginta. Nuomonės reiškimui yra taikomas kitoks testas, nei paskleistoms žinioms, kuris nesiremia nuomonės tikrumu. Atsižvelgiama į šiuos kriterijus: 1) nuomonės reiškimo būdas, forma ir priemonės, akivaizdžiai žeminančios asmens garbę ir orumą; 2) vien tikslo turėjimas pažeminti kitą asmenį; 3) piktnaudžiavimas savo teise. Toliau autorius pateikia išvadą, kad: „Konstitucijoje ir Konvencijoje įtvirtinta saviraiškos laisvė nėra tinkamai įtvirtinta Lietuvos

¹³⁶ Liudvika Meškauskaitė, „Žiniasklaidos pažeistų asmens konstitucinių teisių gynimo būdai“, *Jurisprudencija* 64, 56 (2005): 116, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3134/2935>.

¹³⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra note*, 119.

¹³⁸ *Ibid.*

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys“, (Justicija, 2002) : 66.

ordinarinėje teisėje. VII 2 straipsnyje netiksliai apibrėžta nuomonės sąvoka leidžiant ją reikšti nepagrįstą faktais ir argumentais. Toks ordinarinės teisės lygmens saviraiškos laisvės reguliavimas leidžia suformuoti apie asmenį klaidingą, nepagrįstą ir nepelnytą nuomonę, taip pažeidžiant asmens garbę ir orumą. Naujausia EŽTT jurisprudencija leidžia prisijungusioms prie Konvencijos narėms įtvirtinti savo ordinarinėje teisėje reikalavimą nuomonės grįsti faktais ir argumentais.

Vystantis modernioms interneto technologijoms visuomenės nuomonė apie asmenį gali būti suformuota žaibiškai. Negatyvi, asmens garbę ir orumą pažeidžianti visuomenės nuomonė gali būti suformuota tiek skleidžiant žinias (duomenis ir faktus), tiek pareiškiant nuomones. Lietuvos ordinariniuose įstatymuose kol kas nėra įtvirtintas reikalavimas nuomones grįsti objektyviai egzistuojančiais faktais.¹⁴¹

---

¹⁴¹ Šindeikis, *supra note*, 103: 1044-1045.

3.1.2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarčių apžvalga

Moksliniame darbe pateiktos išvados, gautos išanalizavus 121 LAT civilines bylas dėl asmens garbės ir orumo gynimo.

1998 m. gegužės 15 d. LAT teisėjų senato nutarime Nr. 1, teismas išdėstė pagrindines problemas, su kuriomis susiduria teismai, sprenddami asmens garbės ir orumo bylas. Nurodė, kad nagrinėjant bylas dėl asmens garbės ir orumą žeminančių ir tikrovės neatitinkančių žinių paskleidimo, teismai turi vadovautis Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymu, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucija dėl žurnalistikos etikos Nr. 1003 (1993), Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika ir detalizavo atvejus, kada taikomas konkretus teisės aktas.¹⁴²

Nutarime nurodyta, kad asmens garbė ir orumas ginami, kai nustatoma šių faktų visuma: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios yra apie ieškovą; 3) faktas, jog paskleistos žinios žemina asmens garbę ir orumą; 4) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės. Ir išaiškino, kad teismas, atsižvelgdamas į konkrečios bylos faktines aplinkybes, kiekvienu atveju turi spręsti, ar paskleistos žinios, ar tik pareikšta nuomonė. LAT pažymėjo, kad atriboti žinių nuo nuomonės yra būtina, nes asmens teisės pagal CK ir VIĮ esančius straipsnius dėl asmens garbės ir orumo yra ginamos tik paskleidus žinią. Taip pat ir tuo atveju, kai asmuo, išreikšdamas nuomonę apie įvykius, reiškinius, poelgius ir kt., paskelbia naujas žinias, žeminančias asmens garbę ir orumą ir neatitinkančias tikrovės. Taip pat nurodė, kad asmuo nuomonę išsakantis nepaduria, įžeidžiančia forma, gali būti patrauktas administracinėn ar baudžiamojon atsakomybėn.¹⁴³

Minėtu LAT teisėjų senato nutarimu LAT vadovavosi sprenddamas daugiau nei 20 civilinių bylų dėl garbės ir orumo pažeidimo. Kiti šaltiniai: KT nutarimai (bylose dėl teisės į garbės ir orumą gynimą ir saviraiškos laisvės derinimo), EŽTT sprendimai (bylose dėl teisės į orumo gynimą ir saviraiškos laisvės derinimo, teisės skleisti informaciją turinio, fakto ir vertinamojo teiginio (nuomonės) atskyrimo, viešo asmens garbės ir orumo gynimo, neturtinės žalos dydžio ir kt.) bei LAT praktika.

---

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 1 "Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas", *supra note*, 125.

¹⁴³ *Ibid.*

79 bylose LAT priėmė sprendimą palikti galioti apeliacinio teismo arba pirmosios instancijos teismo ir apeliacinio teismo sprendimus/nutartis nepakeistus. Tai sudaro 65,29 % analizuotų bylų.

Vienoje byloje LAT pakeitė bylinėjimosi išlaidų paskirstymą, nuroydamas, kad nors neturtinės žalos atlyginimas nepriteistas dėl senaties termino, tačiau ieškinyis išspręstas ieškovo naudai, todėl bylinėjimosi išlaidas privalo dengti atsakovai (LAT 2011 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-106/2011).¹⁴⁴

4 bylose LAT panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimus/nutartis ar jų dalį ir ieškinius atmetė. Priežastys:

- 1) žinios nėra žeminančios asmens garbę ir orumą: šalys atstovavo dvi keletą metų konfliktuojančias grupes, jų, kaip bendrijos narių, nesutarimai buvo sprendžiami teismine tvarka, ginčijant visuotinių bendrijos susirinkimų nutarimus dėl bendrijos valdymo organų rinkimų ir pan. (LAT 2001 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-615)¹⁴⁵;
- 2) paskleisti duomenys yra atsakovo nuomonė: a) nustatant ar konkrečiu atveju yra pareikšta nuomonė, ar paskleistos žinios, turi būti vertinama analizuojant pateiktų duomenų turinį, o taip pat kitas aplinkybes, įvertinant teiginių paskleidimo sąlygas, aplinką, laiką, skleidėjo ketinimus. Jeigu iš visų duomenų turinio, apimties, konteksto ir pateikimo aplinkybių matosi, kad tai gali būti autoriaus vertinimai, tai jie priskirtini nuomonės reiškimui (LAT 2002 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-841)¹⁴⁶; b) nukentėjusysis yra viešas asmuo, LAT skirtingai nei pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, priėjo prie išvados, kad buvo pateikta žurnalisto nuomonė ir nurodė, kad viešo asmens kritikos ribos yra platesnės, o atsakomybę žurnalistui užtraukia tik piktnaudžiavimas teise reikšti nuomonę (LAT 2002 m. rugsėjo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-973)¹⁴⁷;
- 3) žinia nebuvo paskleista: kai atitinkamo kreipimosi (pareiškimo, skundo) turinys tampa žinomu pareigūnams dėl jų tarnybinių pareigų, reglamentuotų teisės aktais, vykdymo, tai nelaikytina duomenų paskleidimu, jei ši informacija pareigūnų nėra pranešama

---

¹⁴⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-106/2011, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., <https://www.infolex.lt/tp/195900>.

¹⁴⁵Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-615, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 20 d., <https://www.infolex.lt/tp/11619>.

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-841, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 20 d., <https://www.infolex.lt/tp/10665>.

¹⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. rugsėjo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-973, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/10657>.

tretiesiems (nesusijusiems su skundo, pareiškimo tyrimu, žinojimu) asmenims (LAT 2004 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-56)¹⁴⁸.

Vienas ieškinys buvo paliktas nenagrinėtas, nes ieškovė netinkamai suformulavo ieškininį reikalavimą: „kai asmens garbę ir orumą žeminančios ir tikrovės neatitinkančios žinios yra paskelbtos per visuomenės informavimo priemones, teismas priima nagrinėti reikalavimą dėl žinių paneigimo viešosios informacijos rengėjui tik tada, kai reikalavime viešosios informacijos rengėjui asmuo tiksliai nurodo, kokios paskleistos žinios neatitinka tikrovės, kada ir kur jos buvo paskleistos, kokie paskelbtų žinių teiginiai žemina asmens garbę ir orumą, suformuluoja paneigtinų žinių tekstą“ (LAT 1999 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-861)¹⁴⁹. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė, motyvuodami tuo, kad buvo išsakyta nuomonė.

3 byloje LAT panaikino apeliacinio teismo sprendimą/nutartį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą/nutartį:

- 1) apeliacinis teismas pripažino teiginį neatitinkančiu tikrovės ir žeminančiu, tačiau neatsižvelgdamas į konkrečią situaciją (įmonėje pažeidžiamas darbuotojų teises), tuo pažeidė konstitucinių vertybių suderinimo ir vieną iš teisinės atsakomybės taikymo – proporcingumo principus (neįvertino būtinumo saugoti ir kitas konstitucines vertybes). Paliktas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas ieškinį atmesti, nors jis ieškinį atmetė tuo pagrindu, kad buvo išsakyta nuomonė (LAT 2001 m. rugsėjo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-747)¹⁵⁰.
- 2) Apeliacinis teismas neteisingai atribojo žinių nuo nuomonės. a) LAT konstatavo, kad pirmos instancijos teismas pagrįstai atsakovo išspausdintame straipsnyje parašytą žodį „išvogusių“ aiškino ta pačia prasme, kaip ir žodis „vagis“, kuris visuomenėje suprantamas vienareikšmiškai ir tokio teiginio paskelbimas apie asmenį protingam, moraliam žmogui sukelia neigiamą nuomonę apie vagimi pavadintą asmenį (LAT 2005 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3k-3-42)¹⁵¹; b) atsakovių rašytame pareiškime nurodyti faktai, kad atsakovė buvo uždaryta į psichiatrinę ligoninę, neteisėtai ir nepagrįstai laikoma. Kadangi tai buvo vienareikšmiškai susiejama su ieškovu,

---

¹⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-56, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 20 d., <https://www.infolex.lt/tp/24150>.

¹⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-861, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 21 d., <https://www.infolex.lt/tp/16739>.

¹⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. rugsėjo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-747, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 23 d., <https://www.infolex.lt/tp/11755>.

¹⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3k-3-42, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 23 d., <https://www.infolex.lt/tp/46481>.

vardinama jo vykdomu susidorojimu ir nurodoma, kad dėl ieškovo veiksmų ji suluošinta, tapusi invalide, tai reiškia ne ką kitą, kaip nurodymą fakto, kad ieškovas vykdė konkrečius neteisėtus veiksmus, kurie turėjo apčiuopiamas ir kategoriškai nurodomas kenksmingas pasekmes. Tokių veiksmų priskyrimas asmeniui rodo ne nuomonės išsakymą, o faktinių duomenų apie jį skleidimą (LAT 2002 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-127)¹⁵².

- 3) Apeliacinis teismas padarė nepagrįstą išvadą dėl atsakovo kaltės nebuvimo: tokia išvada buvo padaryta netinkamai aiškinant ir taikant įrodinėjimo procesą reglamentuojančias teisės normas bei netinkamai paskirsčius šalims įrodinėjimo pareigą (LAT 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-300-823/2019)¹⁵³.

6 byloje LAT pakeitė apeliacinio teismo sprendimą ar jo dalį, priimdamas naują:

- 1) paneigti, kad žinia yra žeminančio pobūdžio ir yra paskleista: žinių paskleidimu nelaikoma, jei asmuo sąžiningai kreipiasi į valstybės institucijas, nurodydamas apie padarytus pažeidimus, pagrįstai išsakydamas kritiką, taip pat paskelbiant duomenis apie asmenį dokumentuose, kurie yra priimami procesinių teisės normų nustatyta tvarka ir kt. (LAT 2001 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211)¹⁵⁴.
- 2) Atsakovus atleisti nuo civilinės atsakomybės – neturtinės žalos atlyginimo: paskleistų tikrovės neatitinkančių žinių paneigimą šiuo atveju LAT laikė pakankama satisfakcija viešiesiems asmenims, kurių garbė ir orumas buvo pažeisti (LAT 2006 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-142/2006)¹⁵⁵.
- 3) Sumažinti neturtinės žalos dydį: a) pripažinus, kad tam tikri pažeidimai, kuriuos konstatavo bylą nagrinėję teismai, nepadaryti (LAT 2008 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-390/2008)¹⁵⁶; b) priteisdamas visą ieškovės prašomą neturtinės žalos atlyginimo sumą, teismas neatsižvelgė į tai, kad teiginiai buvo paskleisti atliekant mokslinį tiriamąjį darbą, monografijos leidimo tikslas buvo šviečiamojo, o ne komercinio pobūdžio, tiražas siekė tik 1000 egzempliorių. Priteistos žalos dydis sumažintas nuo 5000

---

¹⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-127, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/9434>.

¹⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-300-823/2019, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 23 d., <https://www.infolex.lt/tp/1769105>.

¹⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., <https://www.infolex.lt/tp/11197>.

¹⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-142/2006, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., <https://www.infolex.lt/tp/252293>.

¹⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-390/2008, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., <https://www.infolex.lt/tp/88810>.

Lt iki 3000 Lt (LAT 2012 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-222/2012)¹⁵⁷; c) žurnalistui, kaip viešam asmeniui, kurio garbė ir orumas buvo sumenkinti dėl profesinės veiklos, pagrindiniu pažeistų teisių apgynimo būdu laikytina ne turtinė, o moralinė kompensacija. Profesiniai netekimai pakankamai kompensuojami teismo pripažinimu, jog žinios apie šmeižtą yra neteisingos, kad jos teismo sprendimu viešai paneigiamos. O neturtinė žala turėtų būti įvertinta asmeninių praradimų pagrindu. Priteistos žalos dydis sumažintas nuo 5000 Lt iki 500 Lt (LAT 2001 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-529)¹⁵⁸; d) atsižvelgiant į atsakovės senyvą amžių, sunkią sveikatos būklę, ir turtinę padėtį bei ilgalaikių neigiamų padarinių ieškovui nebuvimą. Priteistos žalos dydis sumažintas nuo 2000 Lt iki 500 Lt (LAT 2012 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-337/2012)¹⁵⁹.

- 4) Pakeistas sprendimas priteisti neturtinę žalą solidariai iš atsakovų, panaikinant žalos priteisimą vieno atsakovo atžvilgiu: atsakovas yra visuomenės informavimo priemonės darbuotojas, o tokiu atveju pareigą atlyginti žalą turi visuomenės informavimo priemonė (LAT 2010 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-392/2010)¹⁶⁰.

25 bylų LAT priėmė sprendimą panaikinti ankstesnių teismų sprendimus ir 10 bylose perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, 15 bylų – perduoti iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Sprendimų naikavimo pagrindai:

- 1) nebuvo nustatyta ar žinios, neatitinkančios tikrovės, žemina asmens garbę ir orumą ir neišspręstas neturtinės žalos atlyginimo klausimas (LAT 1999 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-845)¹⁶¹.
- 2) Netinkamai įvertinta ar paskleista žinia ar nuomonė: a) šioje byloje apeliacinis teismas taip pat netinkamai nurodė, kad atsakovas turėtų būti laikraštis, išspausdinęs interviu su ieškovo nurodytu atsakovu. LAT tai paneigė (LAT 2001 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-988)¹⁶²; b) nenustatyta ar Kontrolės ir audito tarnybos audito ataskaitoje

---

¹⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-222/2012, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., <https://www.infolex.lt/tp/377895>.

¹⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-529, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/11528>.

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-337/2012, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/389382>.

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-392/2010, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/173908>.

¹⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-845, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/17505>.

¹⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-988, *supra note*, 109.

(oficialus rekomendacinio pobūdžio dokumentas) buvo paskleista žinia ar nuomonė (LAT 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-254-1075/2019)¹⁶³.

- 3) Netinkamai įvertinta ar žinia atitinka tikrovę: a) apeliaciniam teismui įvertinus, jog nenustatyta ar žinia atitinka tikrovę, nepilnai išanalizuoti kiti bylai reikšmingi faktai (LAT 2002 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-189)¹⁶⁴; b) vertinant okupacinių režimų represinių struktūrų bylose esančius duomenis be papildomo jų tyrimo negalima pripažinti įrodymais, kadangi būtinas kritiškas mokslinis (viešosios informacijos rengėjo), taip pat teisinis (bylą nagrinėjančio teismo) požiūris į sovietinių institucijų dokumentus, kaip tam tikrų duomenų šaltinius (LAT 2011 m. rugsėjo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-347/2011)¹⁶⁵.
- 4) Netinkamai atskirti darbo teisiniai santykiai nuo civilinių teisinių santykių: a) neišaiškinta, ar darbdavys, įsakymu nutraukdamas darbo santykius su ieškovu, siekė paskleisti tikrovės neatitinkančius duomenis ir pažeminti jo garbę ir orumą. Neįvertintas faktas, kad įsakyme nurodyti duomenys buvo darbo ginčo dalykas ir tik teismų sprendimais buvo konstatuota, kad jie neįrodyti (LAT 2002 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-980)¹⁶⁶; b) nepagrįstai pripažinta, kad ieškovė pažeidė atsakovo vidaus darbo tvarkos taisyklės - neištirta ir nevertinta svarbios aplinkybės - ar tarp darbuotojų kilęs ginčas buvo tarpasmeninio pobūdžio, ar dėl konflikto buvo sutrikdytas kitų asmenų darbas, ar tai turėjo įtakos kitų darbuotojų tinkamam pareigų atlikimui bei ar tokiu būdu buvo pakenkta tam tikriems darbdavio interesams, sutrikdytas įmonės darbas. Taip pat nenustatyta, kada konkrečiai darbo drausmės pažeidimu pripažinti veiksmai buvo atlikti (LAT 2009 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-233/2009)¹⁶⁷.

---

¹⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-254-1075/2019, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/1754725>.

¹⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-189, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/9831>.

¹⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugsėjo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-347/2011, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/224168>.

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-980, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/10665>.

¹⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-233/2009, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/124251>.

- 5) Neišspręstas saviraiškos laisvės ir teisės į garbės ir orumo gynimą derinimo klausimas: nenustatyta ar teikiant prioritetą asmens garbės ir orumo gynimui nebus pažeistas viešas interesas (LAT 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1621)¹⁶⁸.
- 6) Netinkamai įvertintos aplinkybės sprendžiant dėl neturtinės žalos atlyginimo: a) sprendžiamas dėl neturtinės žalos padarymo fakto, apeliacinis teismas apsiribojo tik karjeros galimybių įvertinimu, netirdamas kitų ieškovo nurodytų aplinkybių (LAT 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-441-403/2017)¹⁶⁹; b) pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas klausimą dėl neturtinės žalos atlyginimo, neįvertino dviejų straipsnių epizodų savarankiškai. LAT nurodė, kad tik atribojus kiekvieno straipsnio epizodus galima spręsti iš kokių subjektų ir kokio dydžio neturtinė žala yra priteistina (LAT 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-193/2007)¹⁷⁰.
- 7) Netinkamai nustatytas faktas dėl žinios paskleidimo: a) atsakovė nesiėmė atsargumo priemonių, kad laiškas netaptų žinomas tretiesiems asmenims, be to žinių paskleidimu laikytinas jų pranešimas trečiajam asmeniui, nepriklausomai nuo šių asmenų tarpusavio santykių pobūdžio ar giminytės ryšio (LAT 1999 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-12)¹⁷¹; b) žinia laikoma paskleista, jei apie ją, be asmens apie kurį žinia paskleista veiksmų, ji tapo žinoma nepilnamečiui asmeniui, galinčiam suprasti paskleistos informacijos prasmę (LAT 2018 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-127-403/2018)¹⁷².
- 8) Netinkamai nurodyta, kad žinia paskleista oficialiame dokumente: teismo posėdžio protokolas negali būti prilyginamas teismo sprendimui ar kt. valstybės institucijos įstatymų nustatyta tvarka priimtam sprendimui, kuriais atliekamas nustatytų faktų teisinis įvertinimas. Teismas nurodo, kad teismo posėdžio protokolas yra tik faktų suvestinė ir asmenys patys atsakingi už teismo metu pasakytas kalbas. Nėra numatytas imunitetas

---

¹⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1621, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/97934>.

¹⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-441-403/2017, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/9831>.

¹⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-193/2007, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/78233>.

¹⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-12, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/16789>.

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-127-403/2018, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/1574274>.

dalyvaujantiems byloje asmenims už jų paaiškinimus, duodamus posėdžio metu (LAT 1999 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-359)¹⁷³.

- 9) Ieškinys atmestas be pagrindo: nors sąžiningas asmens kreipimasis į valstybės institucijas dėl pažeistų teisių ar interesų gynimo bei pranešimas apie daromus teisės pažeidimus nėra asmens garbę ir orumą žeminančių žinių paskleidimas. Tačiau tik nagrinėjant tarp šalių iškilusį ginčą iš esmės galima nustatyti ar buvo kreiptasi sąžiningai (LAT 1999 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-844)¹⁷⁴.
- 10) Nenustatytas žinios žeminantis pobūdis: formuluočių, kuriomis tarnybinio patikrinimo išvadoje ir įsakyme dėl atleidimo iš pareigų, išreiškiama nuomonė, kad asmuo kaltas dėl nusikaltimo paskleidimas, nėra korektiškas nekaltumo prezumpcijos, kartu ir asmens garbės ir orumo gerbimo požiūriu (LAT 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-183/2008)¹⁷⁵.
- 11) Atsakovas nepagrįstai atleistas nuo civilinės atsakomybės: byloje ieškinio dalykas yra paskleistų žinių paneigimas, o ne neturtinės žalos atlyginimas, todėl CK 2.24 str. 6 d. negali būti taikoma (LAT 2004 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3k-3-579)¹⁷⁶.
- 12) Nebuvo teisinio pagrindo grąžinti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui (LAT 2000 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-522)¹⁷⁷.
- 13) Pažeistos įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisyklės: a) atsakovė, siekdama įrodyti žinių atitikimo tikrovei faktą, prašė šaukti liudytoją nustatytoms aplinkybėms patvirtinti, teismai prašymo neįvykdė (LAT 2002 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1372)¹⁷⁸; b) atsakovas, įrodinėdamas žinios atitikimą tikrovei, rėmėsi Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento atlikto tyrimo duomenimis ir teikimu Užsienio reikalų ministerijai. Šie įrodymai teismams nebuvo pateikti, nurodant, kad juose yra valstybės paslapčių. Teismai turėjo savo iniciatyva kreiptis dėl duomenų išslaptinimo

---

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-359, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/17034>.

¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-844, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/17504>.

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-183/2008, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/85298>.

¹⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3k-3-579, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/42372>.

¹⁷⁷ LAT 2000 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-522, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 4 d., <https://www.infolex.lt/tp/96409>.

¹⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1372, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/9544>.

ir pateikimo teismui (LAT 2006 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235/2006)¹⁷⁹.

- 14) Pažeistas šalių lygiateisiškumo principas: ieškovas nebuvo tinkamai informuotas apie teismo posėdžio laiką ir vietą ir byla išnagrinėta jam nedalyvaujant (LAT 2011 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-55/2011)¹⁸⁰.
- 15) Netinkamai konstatuota, kad nepasinaudota ikiteismine ginčo sprendimo tvarka: a) tęstinio teisių pažeidimo atveju užtenka vieno kreipimosi į visuomenės informavimo priemonę paneigti asmens garbę ir orumą žeminančias žinias (LAT 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2007)¹⁸¹; b) ieškinio reikalavimas teismui konstatuoti, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės ir žemina ieškovo garbę ir orumą yra pakankamas reikalavimas, su kuriuo gali būti reiškiamas ir reikalavimas atlyginti turtinę ir neturtinę žalą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-498/2010)¹⁸².
- 16) Iš esmės neatskleistas procese nagrinėjamas klausimas: „Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad į procesą trečiaisiais suinteresuotais asmenimis turėjo būti įtraukti ginčo publikacijose panaudotos fotografijos autorius V. G. ir straipsnių autoriams žinias suteikusi R. T., tačiau nenurodė, kokias teises pasekmes ir kokių materialinių įstatymų pagrindu šiems asmenims sukėlė pirmosios instancijos teismo sprendimas.“ (LAT 2008 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-265/2008)¹⁸³.

Vienoje byloje LAT pakeitė apeliacinio teismo sprendimą nepriteisti neturtinės žalos atlyginimo. Bylos esmė – konstatuotas viešo asmens garbės ir orumo pažeidimas, bet neturtinė žala nepriteista, nurodant, kad viešajam asmeniui jo garbę ir orumą žeminančių žinių paneigimas yra pagrindinė ir šiuo atveju pakankama satisfakcija. LAT nurodė, kad: „asmuo, kuris ėjo svarbias pareigas ir prieš kelerius metus nustojo jas eiti, nedidelėje bendruomenėje vis tiek dar kelia susidomėjimą dėl vykdytos ankstesnės veiklos, pareigų, atliktų darbų, tačiau jau gali būti praradęs galimybę reaguoti ar atsikirsti į nepagrįstai skleidžiamą apie jį nuomonę ar žinias, todėl tokie asmenys

---

¹⁷⁹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235/2006, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/62976>.

¹⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-55/2011, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/192069>.

¹⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2007, Infolex, Žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/82089>.

¹⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-498/2010, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/182487>.

¹⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-265/2008, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/86473>.

gintini labiau.“ Be to žinių paskleidęs asmuo nebuvo sąžiningas, nes rėmėsi neaiškios kilmės ir nepatikrinta informacija. LAT priteisė 1000 Eur neturtinės žalos kompensaciją (LAT 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-260-695/2015) ¹⁸⁴.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytą LAT sprendimų analizę, darytina išvada, kad dažniausias teismų sprendimų civilinėse bylose dėl asmens garbės ir orumo pažeidimo, panaikinimo pagrindas yra netinkamas faktinių aplinkybių, kurių visuma reikalinga nustatyti teisės į asmens garbę ir orumą pažeidimą, įvertinimas. Daugiausiai apeliacinės instancijos teismo sprendimų buvo naikinta dėl netinkamo faktų nustatymo sprendžiant dėl žinios ir nuomonės atskyrimo, žinios paskleidimo (ne)buvimo ir žinios žeminančio pobūdžio. Didžioji dalis sprendimų, kuriuos LAT pakeitė savo iniciatyva - dėl neturtinės žalos dydžio sumažinimo. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad net ir nustačius visas faktines aplinkybes, reikalingas civilinei atsakomybei dėl garbės ir orumo pažeidimo atsirasti, teismams svarbu tinkamai išspręsti saviraiškos laisvės ir žmogaus orumo gynimo derinimo klausimą. Netinkamai taikytas/netaikytas šių dviejų konstitucinių vertybių suderinimo (porcingumo) principas taip pat tampa neteisingo teismo sprendimo priėmimo pagrindu.

---

¹⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-260-695/2015, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/1046645>.

3.2. Žmogaus orumo gynimas baudžiamosiose bylose

3.2.1. Nusizengimai ir nusikaltimai asmens garbei ir orumui

Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – BK) 22 skyrius yra skirtas nusikaltimams ir baudžiamiesiems nusizengimams asmens garbei ir orumui. Baudžiamoji atsakomybė yra taikoma už asmens šmeižimą. BK 154 str. 1 dalis numato, kad: „Tas, kas paskleidė apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančią informaciją, galinčią paniekinti ar pažeminti tą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų.“¹⁸⁵

2015 metais neteko galios BK 155 str., tuo dekriminalizuojant įžeidimą, kuris anksčiau buvo priskiriamas prie baudžiamųjų nusizengimų/nusikaltimų asmens garbei ir orumui.¹⁸⁶

Šmeižimo objektas – asmens garbė ir orumas.

Nusikaltimas atliekamas aktyviais veiksmais. Jam būdinga tiesioginė tyčia - tai yra asmuo suvokia, kad skleidžiama informacija yra melaginga ir pažemins nukentėjusiojo garbę ir orumą.

Šmeižimas laikomas baigtiniu nusikaltimu, kai paskleidžiama informacija (bent vienam asmeniui, išskyrus nukentėjusįjį), kuri atitinka žemiau nurodytas sąlygas:

- 1) neatitinka tikrovės (tai yra melagingos žinios ir kaltininkas tai suvokia¹⁸⁷);
- 2) yra nukreipta prieš fizinį asmenį (nukentėjusiuoju gali būti pripažintas kiekvienas žmogus, taip pat ir asmuo, kuris pats nesuvokia savo pažeminimo (mažametis, psichikos ligonis), tačiau tai supranta jų artimieji, aplinkiniai. Mirusiojo šmeižimas pagal Baudžiamąjį kodekso 313 straipsnio 2 dalį yra kvalifikuojamas kaip mirusiojo atminimo paniekinimas¹⁸⁸);
- 3) ir gali paniekinti ar pažeminti asmenį arba pakirsti juo pasitikėjimą (paskleista informacija turi būti žmogų žeminanti, galinti pakirsti jo reputaciją, sumenkinti pasitikėjimą juo. Be to, tokia informacija turi būti konkreti, kurios faktus galima būtų patikrinti¹⁸⁹).

---

¹⁸⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr>.

¹⁸⁶ 2015 06 25 Lietuvos Respublikos Baudžiamąjį kodekso 155 ir 290 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas Nr. XII-1888, LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c5579760200711e585eaba374ef4b409>.

¹⁸⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai), Vilnius, Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, 195-197.

¹⁸⁸ *Ibid.*

¹⁸⁹ *Ibid.*

Baudžiamojon atsakomybėn pagal šį straipsnį yra traukiamas tik pakaltinamas fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų.

BK 164 str. antroji dalis nustato sunkinančias šmeižimo aplinkybes:

- 1) asmuo yra šmeižiamas padaręs sunkų arba labai sunkų nusikaltimą (laisvės atėmimas virš 6 metų);
- 2) šmeižimas atliekamas per visuomenės informavimo priemonę arba spaudinyje (laikraštį, radiją, televiziją, internetą)¹⁹⁰.

Pažymėtina, kad kai šmeižiama sunkaus arba labai sunkaus nusikaltimo padarymu turint tikslą, jog būtų pradėtas baudžiamasis persekiojimas nukentėjusiajam, veika kvalifikuojama kaip melagingas įskundimas ar pranešimas apie nebūtą nusikaltimą pagal BK 236 str.¹⁹¹

Atkreiptinas dėmesys, kad asmuo baudžiamojon atsakomybėn yra traukiamas tik esant nukentėjusiojo ar jo atstovo skundai, t.y. privataus kaltinimo tvarka. Taip pat svarbu, kad asmuo pripažintas nukentėjusiuoju šmeižimo byloje, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse (toliau – BPK) numatyta tvarka, gali paduoti civilinį ieškinį dėl neturtinės žalos atlyginimo.

A. Šindeikis nurodo, kad: „Europos Tarybos parlamentinėse asamblėjose vyksta intensyvios diskusijos dėl baudžiamosios teisės normų taikymo ribojant saviraiškos laisvę. Tokios diskusijos prasidėjo EŽTT savo jurisprudencijoje vis dažniau pasisakant prieš baudžiamųjų, realios laisvės atėmimo bausmių naudojimo žurnalistams sprendžiant saviraiškos laisvės ir kitų Konvencijoje įtvirtintų vertybių (asmens garbės ir orumo, privataus gyvenimo apsaugos) pusiausvyros problemą. EŽTT jurisprudencijoje įtvirtinta, kad laisvės atėmimo bausmė Konvencijos 10 straipsnio (Saviraiškos laisvės) taikymo atvejais yra neproporcinga saviraiškos laisvės ribojimo priemonė. Realios laisvės atėmimo bausmės žurnalistams gali būti skiriamos tik ypatingais atvejais, pagrindžiant jų būtinumą demokratinėje visuomenėje.“¹⁹²

O. Fedosiuk pažymi, kad baudžiamoji teisė nėra pats geriausias būdas kovoti su piktnaudžiavimu žodžio laisve ir pateikia šiuos argumentus:

1) teisinis situacijos vertinimas yra labai sudėtingas ir nevienareikšmis, nes turi būti pagrįstas pusiausvyros tarp konfrontuojančių vertybių (žmogaus garbės ir orumo, privatumo, lygiateisiškumo, visuomenės saugumo ir kitoje pusėje – žodžio ir minties laisvės, visuomenės teisės į informaciją) paieška. Teismas yra priverstas spręsti baudžiamosios atsakomybės taikymo klausimą taikydamas labiau konstitucinei ir civilinei jurisprudencijai būdingus metodus.

¹⁹⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *supra note*, 185.

¹⁹¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras, *supra note*, 187.

¹⁹² Šindeikis, *supra note*, 103: 1048-1049.

2) Proceso baigtis tokiose bylose yra sunkiai prognozuojama, nes kyla baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo klausimai, baudžiamosios atsakomybės kaip *ultima ratio* pagrįstumo problema.

3) Baudžiamųjų įstatymų taikymas už netinkamą žodinę saviraišką pats iškreipia piliečių lygiateisiškumą, nes techniškai neįmanoma pradėti procesus prieš visus įžeidžiančius komentarus internete.

4) Vertinamomis ir į subjektyvų suvokimą orientuotomis normomis galima lengvai piktnaudžiauti privatų baudžiamąjį procesą naudojant kerštui.¹⁹³

Aušra Dambrauskienė taip pat pažymi, kad: „Tokių asmeninių teisinių gėrių, kaip antai garbė ir orumas, abstraktumas, reliatyvumas ir subjektyvumas apsunkina tiek nusikalstamos veikos, pažeidžiančios šiuos gėrius, įtvirtinimą (aprašymą) baudžiamajame įstatyme, tiek baudžiamosios atsakomybės už tokios veikos padarymą taikymą. Kadangi nėra bendro sutarimo dėl asmens orumo ir garbės sąvokų, todėl nesant aiškaus šių vertybių turinio, jų pažeidimas taip pat nėra aiškus ar netgi negali būti tinkamai ir teisėtai nustatytas. Baudžiamajai teisei esant griežčiausiai valstybės poveikio priemonei, šių teisinių gėrių gynyba baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis tampa abejotina ir pavojinga tiek individui, kuriam šios priemonės taikomos, tiek visuomenei, neatitinka baudžiamosios teisės paskirties ir iškreipia teisinės atsakomybės rūšių pusiausvyrą.“¹⁹⁴

Vis dėlto A. Šindeikis pateikia išvadą, kad Lietuva laikosi EŽTT jurisprudencijos, skiriant proporcingas bausmes (nesusijusias su laisvės atėmimu) už saviraiškos laisvės ribų peržengimus. Ir pastebi, kad žodžio laisvės dekriminalizavimas būtų susijęs ir su Konstitucijos keitimo problema: „Konstitucijos 25 straipsnyje *expressis verbis* įtvirtinta, kad „Laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais – tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija“.¹⁹⁵

---

¹⁹³ Oleg Fedosiuk, „Neformalus baudžiamojo įstatymo taikymas: poreikis, ribos, doktrinos“, *Jurisprudencija* 21, 4 (2014): 1093-1094, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/4018/3820>.

¹⁹⁴ Aušra Dambrauskienė „Šmeižimo kriminalizacijos pagrindumas ir tikslingumas: kai kurių objektyviųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių analizė“, *Teisė* 95 (2015): 50-51, https://www.researchgate.net/publication/291955038_SMEIZIMO_KRIMINALIZACIJOS_PAGRISTUMAS_IR_TIKSLINGUMAS_KAI_KURIU_OBJEKTYVIUJU_NUSIKALSTAMOS_VEIKOS_SUDETIES_POZYMIU_ANALIZE.

¹⁹⁵ Šindeikis, *supra note*, 103: 1050.

3.2.2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarčių apžvalga

Apžvelgiant LAT nutartis baudžiamosiose bylose dėl asmens garbei ir orumui padarytų baudžiamųjų nusizengimų ir nusikaltimų šmeižimo, buvo išnagrinėtos 45 bylos (atsižvelgiant į tai, kad įžeidimas nuo 2015 07 10 buvo dekriminalizuotas, LAT praktika bylose dėl įžeidimo analizuota nebuvo).

27 bylose kasaciniai skundai buvo atmesti (12 skundžiamų nuosprendžių kaltinamieji buvo išteisinti dėl BK 154 str. nurodytos nusikalstamos veikos padarymo, 13 skundžiamų nuosprendžių kaltinamieji buvo pripažinti kalti, 1 byloje kaltinamoji nuteista už dvi veikas, pripažintas šmeižimu, o dėl vienos veikos išteisinta, taip pat 1 byloje kaltinamasis nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas, paskiriant jam auklėjamojo poveikio priemonę – įspėjimą). Tai sudaro 60 % visų nagrinėtų šios kategorijos bylų.

1 byloje LAT naikino apeliacinio teismo sprendimą tik dėl byloje nurodytų išlaidų advokato teisinei pagalbai, priimdamas sprendimą jas sumažinti nuo 1100 Eur iki 600 Eur (LAT 2017 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-242-303/2017). Taip pat buvo pakeistas apeliacinio teismo sprendimas dėl bausmių subendrinimo, kitą jo dalį dėl nuteisimo už šmeižimą paliekant galioti (LAT 2017 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212-696/2017)¹⁹⁶.

8 bylose LAT priėmė sprendimą tenkinti kasacinį skundą ir baudžiamąją bylą nutraukti (2 bylose buvo panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų kaltinamieji nuosprendžiai, 6 buvo panaikintas apeliacinio teismo apkaltinamasis nuosprendis ir paliktas galioti pirmosios instancijos teismo išteisinamasis nuosprendis).

Pagrindinės teismų sprendimų negaliojimo priežastys:

- 1) paskleista informacija nebuvo žeminanti ar pakertanti pasitikėjimą žmogumi: a) teismas pažymėjo, kad politinėse diskusijose gali būti toleruojama net labai aštri kritika. Politikų kritikos ribos yra daug platesnės, nei privačių asmenų ir jie (politikai) turi tolerantiškai į ją reaguoti (LAT 2005 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295)¹⁹⁷; b) nuteistasis ir nukentėjusysis yra politikai (viešieji asmenys), todėl jų kritikos ribos yra platesnės. Televizijos laidoje buvo aptariami nukentėjusiojo viešojo asmens (politiko) veiksmai ir sprendimai, turintys viešąją reikšmę, todėl viešas jų aptarimas vertintinas ne

¹⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212-696/2017, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/1534766>.

¹⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/50762>.

kaip siekis apšmeižti, o kaip visuomenės informavimas, suteikiant jai galimybę dalyvauti diskusijoje reikšmingais klausimais, taip pat byloje nustatyta, kad nebuvo tiesioginės tyčios (LAT 2012 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-3/2012)¹⁹⁸.

- 2) Neteisingai atskirta žinia nuo nuomonės: a) straipsnyje pateikti žurnalisto teiginiai yra jo turimos informacijos apie nukentėjusįjį vertinimas: „Tai rodo tiek bendra viso teksto prasmė, tiek jame naudojami sąlyginiai pasakymai: „įtariama“, „galėjo būti“, „teisėsaugos pareigūnai įtaria“, „galimas savininkas“, „galėjo išplauti“; taip pat sąlyginis ir klausimo forma pateiktas publikacijos pavadinimas“ (LAT 2009 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-1/2009)¹⁹⁹; b) „apeliacinės instancijos teismas, teisingai atskleidęs teorinius su BK 154 straipsnio 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos dalyką apibūdinančiais požymiais susijusius momentus, kvalifikuodamas V. V. veiką juos netinkamai pritaikė byloje esančiai situacijai, suabsoliutino V. V. parodymus, susijusius su pokalbiais su neatskleistais teisėsaugos pareigūnais, jų nevertino kartu su K. P. parodymais kaip visumos“ (LAT 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-454-677/2015)²⁰⁰.
- 3) Nenustatyta, jog veika padaryta tiesiogine tyčia: a) teismų išvada, kad įtariamoji, rašydama straipsnius apie nukentėjusįjį nepakankamai išsamiai patikrino gautą informaciją, liudija neatsargią kaltės formą (LAT 2011 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-4/2011)²⁰¹; b) teismų teiginys, jog kaltinamasis, prieš skleisdamas informaciją, privalėjo įsitikinti jos tikrumu, nepagrindžia tiesioginės tyčios paskleisti tikrovės neatitinkančią informaciją buvimo. LAT nurodė, jog tyčios turinį sudaro šio požymio suvokimas ir norėjimas paskleisti tokią informaciją, o ne neįsitikinimas, ar informacija tikra (LAT 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-9/2012)²⁰².
- 4) Veika nėra pakankamai pavojinga, kad būtų pripažinta nusikaltimu pagal BK 154 str.: „ne bet koks netikslis, kito asmens garbę ir orumą galbūt žeminančios informacijos

---

¹⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-3/2012, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/375141>.

¹⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-1/2009, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/120360>.

²⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-454-677/2015, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/1154302>.

²⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-4/2011, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/226771>.

²⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-9/2012, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/478904>.

paskelbimo atvejis turi būti pripažįstamas tiek pavojingu, kad tokią informaciją paskleidusiam asmeniui turėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė. Ne kiekvienas priešingas teisei elgesys yra vertinamas kaip nusikalstama veika. Kasacinėje praktikoje, remiantis konstitucine jurisprudencija (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai), nuolat akcentuojama, jog kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su bausmių taikymu, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ar pan.)“ (LAT 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-458-507/2015)²⁰³.

- 5) Nenustatyta, kad nusikalstamą veiką įvykdė kaltinamasis: neįrodyta, kad straipsnio, išspausdinto dienraštyje autorius yra kaltinamasis (LAT 2006 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-592/2006)²⁰⁴.

1 byloje LAT tenkino nukentėjusios kasacinį skundą ir panaikino apeliacinio teismo išteisinamąjį nuosprendį, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį, motyvuodamas tuo, kad apeliacinės instancijos teismo išvados dėl tiesioginės tyčios nebuvimo veikoje neteisingos ir nepagrįstos: kaltinamoji suvokė, kad dalis jos skleidžiamos informacijos neatitinka tikrovės, bet vis tiek ją paskleidė nepažįstamam asmeniui (LAT 2018 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-1073/2018)²⁰⁵.

5 bylose LAT priėmė sprendimą panaikinti apeliacinio teismo nuosprendį ir byla perduoti iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Nurodytos priežastys:

- 1) neišnagrinėti visi apeliaciniame skunde nurodyti argumentai ir nepatikrinti įrodymai (LAT 2005 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-220)²⁰⁶.
- 2) Suvaržytos įstatymų garantuotos kaltinamojo teisės nagrinėjimo teisme metu užduoti klausimus, nes teismas neapklausė nukentėjusiojo (LAT 2008 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204/2008)²⁰⁷.

---

²⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-458-507/2015, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/1148634>.

²⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-592/2006, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/ta/Default.aspx?ID=20&item=doc&aktoid=67106>.

²⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-1073/2018, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/1571562>.

²⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-220, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/49020>.

²⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204/2008, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/86015>.

- 3) Pažeistas *non reformato in peius* (nekeitimo į blogąją pusę) principas – įtardamas kaltinamosios veiksmuose sunkesnės veikos (BK 232 str.) inkriminavimo galimybę, apeliacinės instancijos teismas bylą perdavė prokuratūrai, nors apeliacinį skundą padavė tik kaltinamoji (LAT 2012 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-276/2012)²⁰⁸.
- 4) Neteisingai konstatuota, kad kaltinamasis jau nuteistas už šį nusikaltimą – veika tęstinė, tačiau kaltinamasis nuteistas tik už vieno komentaro paskelbimą, kuris šioje byloje į kaltinimus neįtrauktas: „viešai paskelbtų komentarų tapatumas nėra pakankamas, kad visi epizodai būtų pripažinti ta pačia veika *non bis in idem* (dvigubo baudimo draudimo) principo prasme“ (LAT 2014 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-174/2014)²⁰⁹.
- 5) Neiširti visi įrodymai dėl kaltinamojo tiesioginės tyčios buvimo/nebuvimo (LAT 2015 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-187-677/2015)²¹⁰.

Vienoje byloje LAT naikino apeliacinio teismo nutartį grąžinti bylą iš naujo tirti, nurodydamas, kad: „naujai suformuluotą pagal prokuroro pasiūlymą antrąją kaltinimo dalį – dėl šmeižikiško turinio aplinkraščio paviešinimo Dubingių miestelyje negalima laikyti kitu kaltinimu. Tai iš esmės faktinių aplinkybių patikslinimas. Dėl to šiam procesui nebuvo būtina taikyti BPK 280 str. nuostatų.“ (LAT 2001 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-265)²¹¹.

Priteistos neturtinės žalos dydis LAT buvo sumažintas tik vienoje byloje: panaikintas apeliacinio teismo išteisinamasis nuosprendis, kuriuo kaltinamasis buvo išteisintas, neteisingai įvertinus, kad buvo išsakyta nuomonė ir paliktas galioti apkaltinamasis pirmosios instancijos teismo nuosprendis. Tačiau LAT nurodė, kad teismas nenustatė, kad šmeižimo sukelti padariniai būtų itin sunkūs ir negrįžtami, todėl sumažino priteistos neturtinės žalos dydį nuo 5000 Eur iki 3000 Eur (LAT 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-699/2016)²¹².

Nagrinėjamosiose baudžiamosiose bylose, LAT rėmėsi BK, BPK, Konstitucija, Konvencija, EŽTT praktika, KT nutarimais ir LAT praktika baudžiamosiose ir civilinėse bylose.

---

²⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-276/2012, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/380538>.

²⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-174/2014, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/822473>.

²¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-187-677/2015, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/1534766>.

²¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2001 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-265, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/20148>.

²¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-699/2016, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 4 d., <https://www.infolex.lt/tp/1220873>.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytą LAT nutarčių analizę, darytina išvada, kad sprendimai baudžiamosiose bylose dažniausiai naikinti dėl netinkamai nustatytų faktų dėl kaltinamojo tiesioginės tyčios (ne)buvimo, nuomonės ir žinios atskyrimo bei žinios žeminančio pobūdžio. Didelę dalį apeliacinio teismo sprendimų naikavimo pagrindų sudarė ir esminiai BPK pažeidimai.

3.3. Naujausios Lietuvos teismų praktikos apžvalga žmogaus orumo gynimo byloje

Lietuvos teismų praktiką žmogaus orumo gynimo ir saviraiškos laisvės derinimo byloje tyrė A. Šindeikis savo moksliniame straipsnyje „Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika?“ (2010 m.). Žmogaus orumo gynimui dėmesys skiriamas ir jo straipsnyje „Žodžio laisvė ir jos ribų kaita per du atkurtos nepriklausomybės dešimtmečius“ (2013 m.). Mokslininkas pateikė išvadas:

- pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nepagrįstai sureikšmina žinių ir nuomonės atskyrimo testą. Asmens orumo teisė gali būti pažeista tiek skleidžiant tikrovės neatitinkančias ir asmens garbę ir orumą pažeidžiančias žinias, tiek neetiškai, nesilaikant žurnalistų profesinės etikos, nesiremiant faktais ir argumentais, pareiškiant įžeidžiančias, asmens garbę ir orumą pažeidžiančias nuomones.²¹³

- Lietuvos teismų jurisprudencijoje retai taikomas informacijos tikslo testas – nesiaiškinama ar buvo siekiama informuoti visuomenę apie svarbius demokratinei visuomenei reiškinius, ar informacijos skleidimo prioritetas buvo asmens menkinimas, siekiant pakirsti visuomenės pasitikėjimą juo.²¹⁴

- Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų praktika skiriasi nuo EŽTT, nes bylą nagrinėjantys teismai nėra linkę gilintis į saviraiškos laisvės bei asmens garbės ir orumo konflikto konstitucinių vertybių *ad hoc* turinį.²¹⁵

- Iškilus tokiai žinių ir nuomonių atskyrimo problemai teismas turi taikyti EŽTT jurisprudencijoje suformuotą sąžiningo nuomonės reiškimo testą ir ištirti: 1) ar paskleisti nuomonei reikšti buvo pakankamas faktinis pagrindas, ar nebuvo vieni faktai sureikšminami, o kiti nutylimi, t. y. ar nuomonė pareikšta sąžiningai, laikantis žurnalistų profesinės etikos taisyklių. 2) ar asmens garbę ir orumą žeidžiantis nuomonės reiškimas buvo būtinas visuomeninei diskusijai svarbiais demokratinei visuomenei viešojo intereso klausimais sukurti ir palaikyti, ar tokia nuomonė buvo paskleista siekiant įžeisti, sukompromituoti, pakirsti pasitikėjimą tam tikru asmeniu.²¹⁶

- Sprendžiant saviraiškos laisvės bei viešųjų asmenų *par excellence* garbės ir orumo derinimo bylas konstituciškai nepagrįstai sureikšminama saviraiškos laisvė. Nors viešojo asmens

---

²¹³ Šindeikis, *supra note*, 68: 151.

²¹⁴ Šindeikis, *supra note*, 103: 1057.

²¹⁵ Šindeikis, *opt. cit.*, 68: 152.

²¹⁶ *Ibid*, 151-152.

kritikos ribos demokratinėje visuomenėje daug platesnės, bet viešasis asmuo taip pat turi konstitucinę teisę į orumą ir jos gynimo ribos turi būti aiškiai nustatomos *ad hoc*. Tad suteikus pirmenybę saviraiškos laisvei prieš viešojo asmens garbę ir orumą, turi būti atskleista viešosios diskusijos demokratinėje visuomenėje viešojo intereso klausimais svarba.²¹⁷

- „viešųjų asmenų ratas apibrėžiamas siaurai, neatsižvelgiant, kad demokratinėje visuomenėje egzistuoja būtinybė informuoti ne tik apie politikus ar viešojo administravimo funkcijas atliekančius asmenis, bet ir daugelį kitų asmenų (populiariosios kultūros atstovų, aktorių, sportininkų, grožio industrijos atstovų ir kt.), kurie yra elgesio modeliai didelei daliai visuomenės ir daro ypač didelį poveikį nepilnamečių elgesio modelių formavimui.“²¹⁸

- „Lietuvos Respublikos ordinarinėje teisėje nėra tinkamo asmens konstitucinės orumo teisės atkūrimo mechanizmo. Lietuvos ordinariniai teismai savo priimtuose sprendimuose neatitinkančias tikrovės žinias dažniausiai reikalauja paneigti tik toje žiniasklaidos priemonėje, su kuria bylinėjasi ieškovas, bet apskritai neanalizuoja, kokiai auditorijai yra paskleistos šios žinios. Tokia Lietuvos ordinarinė teisė ir ordinarinių teismų sprendimai neleidžia tinkamai atkurti pažeistos asmens konstitucinės teisės. Teismams atkuriant pažeistą asmens teisę į garbę ir orumą būtina įvertinti, kokio dydžio ir kokybės auditorijai buvo paskleista konstitucinę teisę pažeidžianti informacija, ir siekti atkurti pažeistą teisę adekvačioje auditorijoje. Tik teismo salėje ar mažų auditorijų žiniasklaidos priemonėje, kuri pirmoji paskleidė asmens garbę ir orumą žeminančią informaciją, atkurta pažeista asmens teisė į garbę ir orumą negali būti laikoma tinkama ir atkuriančia asmens konstitucinę teisę.“²¹⁹

- 2009 m. LAT pakeitė savo praktiką viešųjų asmenų garbės ir orumo gynimo bylose ir sukūrė precedentą, kai viešiesiems asmenims ginant savo garbę ir orumą nebesvarbus žinių (faktų ir duomenų) ir nuomonių atskyrimas: „Visuomenėje vykstant diskusijai viešojo intereso klausimais, kai valstybės pareigūnai ir žurnalistai turėtų naudotis plačia laisve kritikuoti valdžios veiksmus, net kai pateikiamiems teiginiams gali trūkti aiškaus faktinio pagrindo, vis labiau ne toks svarbus tampa faktinių ir vertinamųjų teiginių (žinios ir nuomonės) skirtumas. Tokiu teismų precedentu viešųjų asmenų bylose pabrėžiamas plačios diskusijos demokratinėje visuomenėje viešojo intereso klausimais būtinumas. Toks precedentas įpareigoja teismus sprendžiant viešųjų asmenų garbės ir orumo bei

---

²¹⁷ Šindeikis, *supra note*, 68: 152.

²¹⁸ Šindeikis, *supra note*, 103: 1057.

²¹⁹ *Ibid*, 1051.

saviraiškos derinimo bylas atskleisti platų viešojo intereso turinį prieš balansuojant konstitucines vertybes.²²⁰

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teismų praktika žmogaus orumo gynimo ir saviraiškos lasivės derinimo bylose buvo išnagrinėta nurodytuose moksliniuose straipsniuose, šiame skyriuje apžvelgiamos LAT bylos nuo 2013 m. rugpjūčio 15 d.

Šioje temoje išanalizuota 20 LAT bylų dėl garbės ir orumo gynimo (10 civilinių bylų ir 10 baudžiamųjų bylų). 10 bylų (5 civilinėse ir 5 baudžiamosiose) LAT atmetė kasacinius skundus ir paliko galioti apeliacinio teismo sprendimus. Tai sudaro 50 % visų šiame skyriuje nagrinėtų bylų.

Civilinėse bylose, sprendžiant klausimus dėl fakto ir nuomonės atskyrimo, LAT nurodė:

- 1) reikia remtis viso straipsnio kontekstu, o ne atsietu pažodiniu paskleisto teksto vertinimu. Nuomonės ir faktus galima atskirti nustačius, ar sakiniai suformuluoti kaip teigimas, ar kaip pasiūlymas, dvejonė, abejonė, klausimas, ar dar kitokia forma (LAT 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015²²¹, LAT 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-690/2016²²², LAT 2016 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-394-684/2016²²³, LAT 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019²²⁴).
- 2) Turėtų būti vertintinas ir eilinio informacijos gavėjo supratimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015)²²⁵.
- 3) „asmens garbė ir orumas ginami ne tik nuo juos žeminančių tikrovės neatitinkančių žinių skleidimo, bet ir nuo nesąžiningos, neturinčios objektyvaus faktinio pagrindo kritikos, nuomonės ar vertinimo. Taigi visuomenei pateikiama informacija apie tam tikrus įvykius turi būti teisinga, pagrįsta faktais. Viešosios informacijos rengėjai, skleisdami informaciją visuomenei, neturi skelbti nepagrįstų, nepatikrintų, faktais neparemtų

---

²²⁰ Šindeikis, *supra note*, 68: 153.

²²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/981987>.

²²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-690/2016, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/1228719>.

²²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-394-684/2016, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/1340194>.

²²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/1759066>.

²²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015, *op. cit.*

kaltinimų“ (LAT 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019)²²⁶.

Vertinant ar nuomonė išreikšta sąžiningai, teismas pasisakė, kad:

- 1) atsakovas privalo įrodyti, jog turėjo duomenų, kurie leido jam susidaryti viešai išreikštą nuomonę ir jos išraiška nepažeidė visuomenėje susiformavusių etikos normų (LAT 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015)²²⁷.
- 2) teismas privalo tirti ir vertinti: a) ar tekste, kuriame pateikta nuomonė, esantys duomenys, atsakovo teismui pateikti įrodymai yra pakankamai patikimi atsakovo išreikštai nuomonei susiformuoti; b) nuomonė išreikšta etiškai ir nepagrįstai neįžeidė, nepažemino ieškovo garbės ir orumo (LAT 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015)²²⁸.

LAT pasisakymai dėl viešojo asmens statuso:

- 1) sprendžiant dėl asmens, paskleidusio duomenis apie viešąjį asmenį, atsakomybės, svarbiausia yra duomenų paskleidimo tikslas ir juos paskleidusio asmens elgesys. Kai duomenis paskleidęs asmuo veikia sąžiningai, turėdamas tikslą informuoti visuomenę apie viešąjį asmenį ir jo veiklą tokiais klausimais, kuriuos visuomenė turi pagrįstą ir teisėtą interesą žinoti, tai informacijos nereikšmingi netikslumai ar agresyvi kritika nėra pagrindas tam asmeniui taikyti atsakomybę. Kai asmuo skelbia duomenis apie viešąjį asmenį turėdamas tikslą jį pažeminti, tai taikoma atsakomybė (LAT 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015²²⁹, LAT 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019²³⁰).
- 2) Asmuo, kuris ėjo svarbias pareigas ir prieš kelerius metus nustojo jas eiti, nedidelėje bendruomenėje vis tiek dar kelia susidomėjimą dėl vykdytos ankstesnės veiklos, pareigų, atliktų darbų, tačiau jau gali būti praradęs galimybę reaguoti ar atsikirsti į nepagrįstai skleidžiamą apie jį nuomonę ar žinias, todėl tokie asmenys gintini labiau (LAT 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-260-695/2015)²³¹.

---

²²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019, *supra note*, 224.

²²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015, *supra note*, 221.

²²⁸ *Ibid*

²²⁹ *Ibid*

²³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019, *op. cit.*

²³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-260-695/2015, *supra note*, 184.

- 3) „nors viešajam asmeniui taikoma mažesnė pažeidžiamų teisių apsauga, tačiau jo pakantumo ir tolerancijos skelbiamai informacijai pareiga neeliminuoja duomenis skleidžiančio asmens pareigos veikti sąžiningai, kai asmuo skelbia duomenis apie viešąjį asmenį turėdamas tikslą jį pažeminti, jam taikoma civilinė atsakomybė“ (LAT 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019)²³².
- 4) „svarbiausiu viešojo asmens garbės ir orumo gynimo būdu laikytinas garbę ir orumą žeminančių, tikrovės neatitinkančių žinių paneigimas, o neturtinės žalos dydis negali turėti dominuojančio vaidmens; priteisiama neturtinė žala gali būti minimali ar artima minimaliai, net ir tuo atveju, kai pažeidimai gana skaudūs“ (LAT 2016 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-394-684/2016)²³³

Dėl neturtinės žalos: sprendžiant dėl neturtinės žalos dydžio, svarbu įvertinti paskleistų žinių pobūdį, apimtį, žinių paplitimą, jų vertinimą ir svarbą visuomenėje, nukentėjusiojo požiūrį ir reakciją į paskleistas žinias, paskleidusiojo tikslus, kaltės laipsnį ir jo elgesį (LAT 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-441-403/2017)²³⁴.

LAT 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015 – konstatuota, kad teismai teisingai atskyrė žinią nuo nuomonės, teisingai įvertino ją ir atsižvelgė į viešo asmens statusą.

LAT 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-260-695/2015 – teismas pasisakė dėl viešo intereso pradėti diskusiją visuomenės svarbiais klausimais nebuvimo ir pritaikė pažeisto garbės ir orumo gynimo didesnę apimtį, atsižvelgiant į viešojo asmens statuso ypatybes.

LAT 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-690/2016 – pirmos ir apeliacinės instancijos teismo sprendimai dėl nuomonės ir fakto atskyrimo išsiskyrė. LAT konstatavo, kad apeliacinis teismas pagrįstai nustatė, jog buvo paskleista žinia ir jos žeminanti pobūdį.

LAT 2016 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-394-684/2016 – LAT konstatavo, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pagrįstai atskyrė žinią nuo nuomonės, atsižvelgė, kad buvo pažeista viešojo asmens garbė ir orumas ir, kad nėra pagrindo atleisti atsakovę nuo civilinės atsakomybės (neįrodė, kad veikė sąžiningai) ir tinkamai įvertino neturtinės žalos dydį.

LAT 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019 – teismas konstatavo, kad apeliacinis teismas teisingai atskyrė žinią nuo nuomonės. Taip pat buvo nurodyta, kad

---

²³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019, *supra note*, 224.

²³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-394-684/2016, *supra note*, 223.

²³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-441-403/2017, *supra note*, 169.

nors ieškovas ir yra viešasis asmuo, žeminančias jo garbę ir orumą žinias paskleidęs atsakovas neatleidžiamas nuo civilinės atsakomybės, nes neveikė sąžiningai.

Žinios ir nuomonės atskyrimo klausimus LAT sprendė ir baudžiamosiose bylose.

Byloje, kur buvęs darbdavys kaltinamas apšmeižęs darbuotoją, išsiųsdamas kitiems darbdaviams elektroninius laiškus su perspėjimu pasisaugoti konkretaus jo įmonėje dirbusio darbuotojo, LAT konstatavo, kad kaltinamasis paskelbė ne žinomai melagingą informaciją, o buvusių įvykių subjektyvią interpretaciją ir taip išsakė neigiamą nuomonę. Už nuomonės apie tam tikrus realius faktus ar įvykius paskleidimą baudžiamoji atsakomybė pagal BK 154 str. nekyla. (LAT 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-458-507/2015)²³⁵.

Paskleista informacija buvo pripažinta nuomone ir kitose 3 LAT bylose - LAT 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-454-677/2015²³⁶; LAT 2015 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-480-489/2015 (šioje byloje konstatuota, kad: „dėl įvykusios konfliktinės situacijos ir dėl atskirų išsakytų išsireiškimų privataus kaltinimo bylos proceso šalys turi skirtingas nuomones. Kokius konkrečius žodžius J. D. ir R. V. išsakė vienas kitam šio konflikto metu, teismai neturėjo galimybės nustatyti. Dalis liudytojų patvirtino, kad J. D. pareiškime išdėstė išties tikrovėje buvusią konfliktinę situaciją. Tokios aplinkybės suponuoja situaciją, kad J. D. pateikė (duomenys neskelbtini) savivaldybės Švietimo skyriui ne žinomai melagingą informaciją, o buvusių įvykių subjektyvią interpretaciją ir taip išsakė neigiamą nuomonę apie R. V.“²³⁷); LAT 2015 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-564-489/2015 - „Teismas teisingai sprendė, kad šios aplinkybės byloje nebuvo paneigtos ir nuteistoji turėjo pakankamą faktinį pagrindą nuomonei apie plagiatą susidaryti. Minėta, kad nuomonė yra subjektyvus faktų supratimas, vertinimas, požiūris į faktus ir vertybes, komentarai, pastabos, jai netaikomas tiesos kriterijus, o pagal apeliacinės instancijos teismo nurodytus duomenis, Z. M. turėjo pakankamą faktinį pagrindą susidaryti nuomonę ir diskusijose, vykusiose plagijavimo tema, reikšti savo subjektyvų jai žinomų aplinkybių vertinimą“²³⁸.

---

²³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-458-507/2015, *supra note*, 203.

²³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-454-677/2015, *supra note*, 200.

²³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-480-489/2015, Infollex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infollex.lt/tp/1156795>.

²³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-564-489/2015, Infollex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infollex.lt/tp/1165697>.

Viešojo asmens garbės ir orumo klausimas buvo nagrinėtas, byloje, kurioje nukentėjusysis gydytojas, pripažintas viešuoju asmeniu, prilyginamu valstybės tarnautojui. Teismas nurodė, kad kaltinamojo pasisakymai yra susiję ne tik su jam svarbia ir jautria tema, bet kartu ir su viešojo intereso klausimu – sveikatos priežiūra, viešojoje ligoninėje suteiktų paslaugų kokybe. Be to šie pasisakymai grindžiami asmenine kaltinamojo patirtimi ir išgyvenimais. Nukentėjusiojo, kaip viešo asmens, kritikos ribos, nors ir nėra tokios plačios kaip politikų atveju, platesnės negu eilinio privataus asmens. Tačiau teismas nurodė, kad ir tokias pareigas einančios asmens garbė ir orumas turi būti ginami nuo nepagrįsto, perdėto, užgaulaus puolimo. Atsižvelgdamas į bylos aplinkybes LAT atmetė nuteistojo kasacinį skundą (LAT 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-693/2015) ²³⁹.

Saviraiškos laisvės ir garbės ir orumo klausimas buvo spęstas baudžiamojoje byloje, kur anoniminis komentatorius internetu apkaltino nukentėjusįjį viešą asmenį ryšiais su KGB. Teismas pasisakė, kad saviraiškos laisvė yra vienas esminių demokratinės visuomenės pagrindų ir viena svarbiausių jos progreso bei kiekvieno individo raidos sąlygų. Laisvė skleisti informaciją apima ne tik informaciją ar idėjas, kurios priimamos palankiai, bet ir toms, kurios žeidžia, šokiruoja ar trikdo. Tokie yra pliuralizmo, tolerancijos ir pažiūrų platumo, be kurių nėra „demokratinės visuomenės“ reikalavimai. Saviraiškos laisvės apribojimas turi būti proporcingas siekiamam teisėtam tikslui ir pagrįstas tinkamais bei pakankamais motyvais. Vertinant apribojimo proporcingumą, turi būti atsižvelgiama ir į paskirtų sankcijų pobūdį ir griežtumą. Atsižvelgiant į šių konkuruojančių interesų pobūdį, valstybėms turi būti suteikiama tam tikra vertinimo laisvė nustatant tinkamą jų pusiausvyrą. Baudžiamosios teisės priemonių panaudojimas kaip atsakas į šmeižimą ir įžeidimą savaime nelaikytinas šios vertinimo laisvės ribų peržengimu. Kasacinis teismas įvertino paskleistą informaciją atsižvelgdamas į visumą, bendrą kontekstą ir paskleidimo laiką ir konstatavo, kad buvo paskleista žinia. Tačiau pasisakė, kad netgi ir nuomonė turi remtis faktais ir turi būti pateikiama sąmoningai neiškreipiant duomenų. Teismas taip pat nurodė, kad paskleistos žinios nebuvo nei politinės diskusijos dalis, nei politinio oponento kritika. Sprendžiant dėl neturtinės žalos dydžio, LAT motyvuodamas tuo, kad teismas nenustatė, kad šmeižikiškos informacijos sukelti padariniai būtų itin sunkūs ir negrįžtami, sumažino priteistos neturtinės žalos dydį nuo 5000 Eur iki 3000 Eur (LAT 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-699/2016) ²⁴⁰.

---

²³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-57-693/2015, Infollex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infollex.lt/tp/955252>.

²⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-699/2016, *supra note*, 212.

Nagrinėjamosiose šiame skyriuje bylose LAT dažniausiai rėmėsi EŽTT praktika. Spręsdamas saviraiškos laisvės ir žmogaus orumo gynimo derinimą šalia CK ir BK nuostatų, tiesiogiai taikė Konstituciją ir Konvenciją.

Apibendrinant, teismams daugiausiai problemų iškyla balansuojant saviraiškos laisvę ir garbės ir orumo gynimą. Civilinėse bylose daugiausiai pirmosios ir apeliacinės instancijos sprendimų buvo naikinta dėl neteisingo fakto ir nuomonės atskyrimo, žinios (ne)žeminančio pobūdžio nustatymo ir neturtinės žalos priteisimo. Baudžiamosiose bylose pagrindinis pirmosios ir/ar apeliacinės instancijos sprendimų naikinimo pagrindas: neteisingas žinios ir nuomonės atskyrimas, tiesioginės tyčios buvimas/nebuvimas ir esminiai BPK pažeidimai.

Naujausiose bylose LAT remiasi gausia savo ir EŽTT praktika, taiko fakto ir nuomonės atskyrimo testą ir, nors Lietuvos Respublikos teisės aktuose to įtvirtinta nėra, reikalauja, kad nuomonė taip pat būtų grindžiama faktais. Viešieji asmenys diferencijuojami atsižvelgiant į einamas pareigas, ginant viešojo asmens garbę ir orumą, atsižvelgiama ir į viešąjį interesą. Vis tik ir naujausioje teismų praktikoje teismams kyla problemų dėl fakto ir nuomonės atskyrimo, neturtinės žalos priteisimo ir būtinybės tinkamai suderinti teisę į orumą ir saviraiškos laisvę.

IŠVADOS

1. Žmogaus orumas ir teisė į orumą nėra apibrėžti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Čia žmogaus orumas iš konteksto suprantamas kaip nuo pažeidimų ginama asmeninė teisė. Konstitucinis Teismas savo praktikoje orumą aiškina plačiau, nuroydamas, kad asmenų teisių ir laisvių pažeidimais gali būti pakenkta ir žmogaus orumui. Orumą Konstitucinis Teismas vartoja ir siejant jį su valstybės pareiga tinkamai pasirūpinti socialinėmis paslaugomis. Nors sąvokų apimtis skirtinga, tačiau Konstitucinio Teismo praktika žmogaus orumo srityje yra nuosekli ir nekintanti. Tai leidžia daryti išvadą, kad žmogaus orumo ir su juo susijusių sąvokų neapibrėžtumas nedaro reikšmingos įtakos konstitucinei jurisprudencijai.
2. Apžvelgus bendrai Konstitucinio Teismo ir LAT praktiką dėl žmogaus orumo gynimo, matyti, kad didžiausias dėmesys skiriamas žmogaus teisės į orumą ir saviraiškos laisvės susikirtimo išsprendimui. Todėl darytina išvada, kad pagrindinė problema užtikrinant tinkamą žmogaus teisės į orumą gynimą Lietuvos teismuose yra tinkamas šių dviejų konstitucinių teisių derinimas.
3. Civilinėse bylose dėl asmens garbės ir orumo pažeidimo dažniausiu pirmosios ir /ar apeliacinės instancijos teismų sprendimų naikinimo ar keitimo pagrindas yra netinkamas faktinių aplinkybių, kurių visuma reikalinga nustatyti teisės į asmens garbę ir orumą pažeidimą, įvertinimas – neteisingai atskirta žinia nuo nuomonės, žinios paskleidimo (ne)buvimas ir netinkama žinios žeminančio pobūdžio nustatymas. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos teisės aktuose nėra įtvirtinta tiesioginė atsakomybė už melagingos, žeminančios nuomonės skleidimą. O atsižvelgiant į tai, kad ne visada yra įmanoma atskirti žinių nuo nuomonės, toks neapibrėžtumas taip pat daro įtaką tinkamam asmens garbės ir orumo gynimo užtikrinimui.
4. Teismų sprendimų baudžiamosiose bylose dažniausi naikinimo pagrindai - netinkamai nustatyti faktai dėl kaltinamojo tiesioginės tyčios (ne)buvimo, nuomonės ir žinios atskyrimo bei žinios žeminančio pobūdžio. Didelę dalį apeliacinio teismo sprendimų naikinimo pagrindų sudaro ir esminiai BPK pažeidimai. Taip pat pažymėtina, kad už šmeižimu padarytą asmens garbės ir orumo pažeidimą Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas numato realią laisvės atėmimo bausmę, nors EŽTT jurisprudencijoje įtvirtinta, kad laisvės atėmimo bausmė Konvencijos 10 straipsnio taikymo atvejais yra neproporcinga saviraiškos laisvės ribojimo priemonė. Šie išvardyti trūkumai įtakoja tinkamą asmens garbės ir orumo gynimą baudžiamajame procese.
5. Išnagrinėjus 2013-2020 m. LAT praktiką, matyti, kad naujausiose bylose LAT remiasi gausia savo ir EŽTT praktika, taiko fakto ir nuomonės atskyrimo testą ir, nors Lietuvos Respublikos

teisės aktuose to įtvirtinta nėra, reikalauja, kad nuomonė taip pat būtų grindžiama faktais. Viešieji asmenys diferencijuojami atsižvelgiant į einamas pareigas, ginant viešojo asmens garbę ir orumą, atsižvelgiama ir į viešąjį interesą. Vis tik ir toliau pirmosios ir/ar apeliacinės instancijos teismuose pagrindinė problema išlieka tinkamas fakto ir nuomonės atskyrimas, neturtinės žalos išsprendimas bei žmogaus orumo ir saviraiškos laisvės susikirtimo derinimas.

PASIŪLYMAI

1. Teisėkūrai:

- pakeisti BK 154 straipsnį, atsisakant laisvės atėmimo bausmės.

2. Pirmos ir apeliacinės instancijos teismams sprendžiant bylas dėl asmens ir garbės ir orumo gynimo:

- nustatant ar nuomonė žeidžia asmens garbę ir orumą, taikyti sąžiningo nuomonės reiškimo testą ir ištirti: 1) ar paskleisti nuomonei reikšti buvo pakankamas faktinis pagrindas, ar nebuvo vieni faktai sureikšminami, o kiti nutylimi, t. y. ar nuomonė pareikšta sąžiningai, laikantis žurnalistų profesinės etikos taisyklių. 2) ar asmens garbę ir orumą žeidžiantis nuomonės reiškimas buvo būtinas visuomeninei diskusijai svarbiais demokratinei visuomenei viešojo intereso klausimais sukurti ir palaikyti, ar tokia nuomonė buvo paskleista siekiant įžeisti, sukompromituoti, pakirsti pasitikėjimą tam tikru asmeniu;
- tais atvejais, kai atskirti faktą nuo nuomonės apie viešąjį asmenį nėra galimybės, vertinti viešosios diskusijos demokratinėje visuomenėje viešojo intereso klausimais svarbą. Taikyti informacijos tikslo testą – išsiaiškinti ar buvo siekiama informuoti visuomenę apie svarbius demokratinei visuomenei reiškinius, ar informacijos skleidimo prioritetą buvo asmens menkinimas, siekiant pakirsti visuomenės pasitikėjimą juo;
- visais atvejais nustatyti ar asmuo, kurio garbė ir orumas yra pažeisti, yra viešas asmuo, nustatyti kokio lygio jo viešumas, atsižvelgti į šias aplinkybes sprendžiant dėl neturtinės žalos dydžio nustatymo.
- ištyrus visas faktines aplinkybes ir nustačius saviraiškos laisvės ir teisės į orumą susikirtimą, derinti šias dvi teises, vadovaujantis proporcingumo principu ir atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, viešojo asmens viešumo lygį, viešojo intereso svarbą bei informacijos skleidimo tikslą.

3. LAT:

- Atsižvelgiant į naujausią EŽTT ir LAT praktiką, pateikti atnaujintas rekomendacijas dėl asmens garbės ir orumo bylų sprendimo, ypatingai akcentuojant daugiausia sunkumų teismams sprendžiant šios kategorijos bylas sukeliančias problemas.

ANOTACIJA

Žmogaus orumas yra viena iš dažniausiai mokslininkų vartojama, aprašoma ir tyrinėjama sąvoka. O teisė į žmogaus orumą ir jo gynybą įtvirtinta visuose pagrindiniuose tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose. Šią teisę užtikrina ir Lietuvos Respublikos Konstitucija. Tačiau jau čia iškyla problema, nes nėra vieno apibrėžimo kas yra žmogaus orumas. Sąvokos apimtis irgi skiriasi. O teisė į žmogaus orumą dar ir dažnai susikerta su kita konstitucine teise – saviraiškos laisve. Todėl kyla klausimas ar toks žmogaus orumo sampratos neaiškumas, dažnai kylanti būtinybė derinti teisę į orumą ir saviraiškos laisvę, neužkerta kelio tinkamam žmogaus orumo gynimui Lietuvoje.

Išnagrinėjus Konstitucinio Teismo praktiką, nustatyta žmogaus orumo sąvokos daugiareikšmiškumo įtaka konstitucinei jurisprudencijai. Apibendrinus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką civilinėse ir baudžiamosiose bylose dėl asmens garbės ir orumo gynimo, nustatytos pagrindinės pirmosios ir/ar apeliacinės instancijos teismų sprendimų naikavimo ar keitimo priežastys ir identifikuotos problemos, trukdančios tinkamam žmogaus orumo gynimo Lietuvoje užtikrinimui.

Raktiniai žodžiai: žmogaus orumas, žmogaus orumo gynimas, saviraiškos laisvė.

ANOTACIJA ANGLŲ KALBA

Human dignity is one of the most commonly used, described and studied concepts by scientists. Whereas the right to human dignity and its protection are enshrined in all of the basic international and national law. This right is also guaranteed by the Constitution of the Republic of Lithuania. However, there is a problem at this point because there is no single definition of what human dignity is. The scope of the concept also varies. The right to human dignity also often clashes with another constitutional right – self-expression. Therefore, a question arises whether this ambiguity in the concept of human dignity and the often arising need to reconcile the right to dignity with self-expression, does not preclude proper protection of human dignity in Lithuania.

Examination of the legal practice of the Constitutional Court established the the influence of the ambiguity of the concept of human dignity on constitutional jurisprudence. Summarizing the practice of the Supreme Court of Lithuania in civil and criminal cases of personal honor and dignity, set out the main reasons for the annulment or modification of the decisions in courts of first instance and / or courts of appeal and identified problems that hinder proper protection of human dignity in Lithuania.

Key words: human dignity, protection of human dignity, freedom of self-expression.

SANTRAUKA

Žmogaus orumas ir teisė į orumą yra daugiareikšmės sąvokos, kurias bando apibrėžti skirtingų ir tos pačios srities mokslininkai. Šiuolaikinėje visuomenėje ryškėja dvi žmogaus orumo sampratos koncepcijos. Prigimtinės koncepcijos šalininkai kildina žmogaus orumą ir teisę į orumą iš prigimtinių žmogaus savybių. Kita koncepcija kildina žmogaus orumą iš socialinio visuomeninio santykio.

Žmogaus orumas kaip prigimtinė ir neatimama asmeninė žmogaus teisė yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Konstitucinis Teismas orumą aiškina plačiau, nurodydamas, kad kitų asmeninių teisių ir laisvių pažeidimas taip pat gali būti traktuojamas kaip žmogaus orumo pažeidimas, taip pat įtvirtina valstybės pareigą užtikrinti (per socialines paslaugas) ir ginti žmogaus orumą įstatymų nustatyta tvarka. Daug dėmesio skiriama teisės į orumą ir saviraiškos laisvės susikirtimo derinimui: fakto ir nuomonės atskyrimo problemoms bei viešojo asmens statuso ypatybėms.

Civiliniame procese asmens garbė ir orumas ginami nuo viešai paskelbtos, melagingos ir žeminančios konkretaus asmens garbę ir orumą informacijos. Pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria teismai, sprendami civilines bylas dėl asmens garbės ir orumo pažeidimo – fakto ir nuomonės atskyrimas, saviraiškos laisvės ir teisės į orumą kolizijos derinimas ir neturtinės žalos dydžio nustatymas.

Baudžiamoji atsakomybė yra numatyta už šmeižimo nusikaltimu padaromą asmens garbės ir orumo pažeidimą. Šmeižimas – neatitinkančios tikrovės, žeminančios informacijos skleidimas, kuris padaromas tiesiogine tyčia. Pagrindinės apeliacinės instancijos sprendimų naikavimo priežastys šmeižimo bylose - netinkamai nustatyti faktai dėl kaltinamojo tiesioginės tyčios (ne)buvimo, nuomonės ir žinios atskyrimo, žinios žeminančio pobūdžio.

Apžvelgiant naujausią Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką pastebima, kad teismai vis daugiau remiasi ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, taiko šio teismo nurodytą fakto ir nuomonės atskyrimo testą, atsižvelgia į viešąjį interesą, diferencijuoja viešuosius asmenis ir nors Lietuvos Respublikos teisės aktuose nėra nustatyta tiesioginė atsakomybė už nuomonės reiškimą, nuomonės, kurios tikslas yra pažeminti asmenį, reiškimą pripažįsta asmens garbės ir orumo pažeidimu. Vis tik ir toliau pirmosios ir/ar apeliacinės instancijos teismuose pagrindinė problema išlieka tinkamas fakto ir nuomonės atskyrimas bei žmogaus orumo ir saviraiškos laisvės susikirtimo derinimas.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

Human dignity and the right to dignity are multifaceted concepts that scientists in different and the same fields are trying to define. Two concepts of the conception of human dignity are emerging in modern society. The advocates of the concept of the inherent human dignity derive human dignity and the right to dignity from human nature itself. The other concept derives human dignity from the social relation.

Human dignity as an inherent and inalienable human right is enshrined in the Constitution of the Republic of Lithuania. The Constitutional Court interprets dignity more broadly, stating that violation of other personal rights and freedoms may also be considered as violation of human dignity. Also establishes the state's duty to ensure (through social services) and protect human dignity by operation of law. Significant attention is paid to the reconciliation of the conflict of the right to dignity and the freedom of self-expression: the issues of the separation of fact and opinion, and the characteristics of public status.

In civil proceedings, the honor and dignity of a person are defended against publicly disclosed, false and degrading information about that person. The main issues faced by courts in dealing with civil cases of personal dignity include the separation of fact and opinion, the reconciliation of the freedom of self-expression and the right to dignity, and the determination of the extent of non-pecuniary damage.

Criminal liability is provided for violation of the honor and dignity of a person committed by a libel offense. Defamation is the dissemination of untrue, degrading information that is done intentionally. The main reasons for the reversal of appellate judgments in defamation cases are improperly established facts regarding the direct intent of the accused, the separation of opinion and fact, and the degrading nature of the fact.

Reviewing the recent practice of the case law of the Supreme Court of Lithuania reveals that courts are increasingly referring to the case law of the European Court of Human Rights, apply the test of fact / opinion set out by this Court, takes into account the public interest, differentiate public persons according to their status and, even though the legislation of the Republic of Lithuania does not establish direct responsibility for the expression of opinion, they recognise the expression or degrading opinion as a violation of a person's honour and dignity. Nevertheless, in the courts of first instance and/or the courts of appeal, the main remains proper separation of fact and opinion and the reconciliation of the conflict of human dignity and the freedom of self-expression.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 3 d., 2019 m. lapkričio 9 d., 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr>.
2. „1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija dėl civilių apsaugos karo metu“, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.106269?jfwid=-je7i1sz8s>.
3. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d., 2019 m. lapkričio 23 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>.
4. Jungtinių Tautų Chartija, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.160266?jfwid=q86m1vqoi>.
5. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr>.
7. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, TAR, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 5 d., 2019 m. lapkričio 23 d., 2019 m. gruodžio 4 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>.
8. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, 33 str. LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825/asr>.
9. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, TAR, žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d., 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.065AB8483E1E/asr>.
10. 2015 06 25 Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 155 ir 290 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas Nr. XII-1888, LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c5579760200711e585eaba374ef4b409>.

Specialioji literatūra

1. Bagaric, Mirko ir Allan, James, „The Vacuous Concept of Dignity”, *Journal of Human Rights* 5, -2 (2006): 257-270, <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=4&sid=28c17048-5f1d-4ec7-a492->

[570b7cd0026f%40sessionmgr101&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGI2ZSZzY29wZT1zaXRI#AN=20855402&db=a9h](https://www.researchgate.net/publication/291955038_SMEIZIMO_KRIMINALIZACIJOS_PAGRISTUMAS_IR_TIKSLINGUMAS_KAI_KURIU_OBJEKTYVIUJU_NUSIKALSTAMOS_VEIKOS_SUDETIES_POZYMIU_ANALIZE).

2. Cirtautienė, Solveiga, „Šiuolaikinė neturtinės žalos atlyginimo kaip civilinių teisių gynimo būdo koncepcija“, (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007).
3. Dambrauskienė, Aušra, „Šmeižimo kriminalizacijos pagrindumas ir tikslingumas: kai kurių objektyviųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių analizė“, *Teisė* 95 (2015): 39-54, https://www.researchgate.net/publication/291955038_SMEIZIMO_KRIMINALIZACIJOS_PAGRISTUMAS_IR_TIKSLINGUMAS_KAI_KURIU_OBJEKTYVIUJU_NUSIKALSTAMOS_VEIKOS_SUDETIES_POZYMIU_ANALIZE.
4. Fedosiuk, Oleg, „Neformalus baudžiamojo įstatymo taikymas: poreikis, ribos, doktrinos“, *Jurisprudencija* 21, 4 (2014): 1079-1101, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/4018/3820>.
5. Giselsson, Kristi, „Rethinking Dignity“, *Human Rights Review* 19, 3 (2018): 331-348, <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=8&sid=230ac90a-f97a-4d75-bf6e-d06711bfc45d%40pdc-v-sessmgr01&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGI2ZSZzY29wZT1zaXRI#AN=131319684&db=a9h>.
6. Glensy, Rex D., „The right to dignity“, *Columbia Human Rights Law Review, Forthcoming; Drexel University Earle Mack School of Law Research Paper No. 2011-W-01*. (2011), 65-142, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1775144##.
7. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, žiūrėta 2019 m. lapkričio 4 d., <http://www.gesetze-im-internet.de/gg/GG.pdf>.
8. Jarašiūnas, Egidijus, *Valstybės Valdžios Institucijų santykiai ir Konstitucinis teismas* (Teisinės informacijos centras, 2003).
9. Kant, Imanuel, „*Praktinio proto kritika*“, („Margi raštai“, 2015).
10. Kateb, George, *Human Dignity* (Harvard University Press, 2011), <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=8&sid=28c17048-5f1d-4ec7-a492-570b7cd0026f%40sessionmgr101&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGI2ZSZzY29wZT1zaXRI#AN=361671&db=nlebk>.
11. Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2018 m. sausio 19 d., <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=orus&lns=-1&les=-1>.
12. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. (Valstybės įmonė Registrų centras, 2009).

13. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys.* (Justicija, 2002).
14. Lovin Robin W., „Human Dignity and Public Reason“, *Political theology* 20, 5 (2019): 437-445, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1462317X.2019.1632529>.
15. Macklin, Ruth, „Dignity is a useless concept“, *British Medical Journal* 32, 7 (2003): 1419-1420, <https://www.bmj.com/content/327/7429/1419>.
16. [McCrudden](#), Christopher, „Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights“, *European Journal of International Law* 19, 4 (2008): 655-724, <https://academic.oup.com/ejil/article/19/4/655/349356#4966001>.
17. McManus, Matthew, „A critical legal conception of human dignity“, *Journal of Human Rights* 18, 1 (2019): 57-75, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14754835.2018.1544485>.
18. Meškauskaitė, Liudvika, „Žiniasklaidos pažeistų asmens konstitucinių teisių gynimo būdai“, *Jurisprudencija* 64, 56 (2005): 114-123, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3134/2935>.
19. O'Mahony, Conor, „There is no such thing as a right to dignity“, *International Journal of Constitutional Law* 10, 2 (2012), 551-574, <https://academic.oup.com/icon/article/10/2/551/666082>.
20. Rosen, Michael, „*Dignity: Its History and Meaning*“, (Harvard University Press, 2012), <http://web.b.ebscohost.com/skaitykla.mruni.eu/ehost/detail/detail?vid=4&sid=ac4b7ea4-1ea5-4142-8a46-ec6fa7936e60%40pdc-v-sessmgr01&bdata=JnNpdGU9ZWWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=e000xww&AN=457110>.
21. Sourlas, Paul, „Human Dignity and the Constitution“, *Jurisprudence* 7, 1 (2016): 30-46, <http://web.b.ebscohost.com/skaitykla.mruni.eu/ehost/detail/detail?vid=9&sid=7e111c14-9a44-454e-b785-c1a4f35e1ac8%40sessionmgr103&bdata=JnNpdGU9ZWWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=asn&AN=118193727>.
22. Šindeikis, Algimantas, „Saviraiškos laisvė v. asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika?“, *Jurisprudencija* 120, 2 (2010): 121-157, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/1069>.
23. Šindeikis, Algimantas, „Žodžio laisvė ir jos ribų kaita per du atkurtos nepriklausomybės dešimtmečius“, *Jurisprudencija* 20, 3 (2013): 1023-1060, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/1504>.

24. Šlapkauskas, Vytautas, „Žmogaus orumo sampratos problema“. *Jaunųjų mokslininkų darbai* 2, 23 (2009): 58-67, <https://vb.mruni.eu/object/elaba:6094217/index.html>.
25. Taminskas Algirdas ir Mesonis Gediminas, „Žmogaus orumas: konstitucinės refleksijos“, *Jurisprudencija* 21, 4 (2014): 957-973, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/4012>.
26. Vaišvila, Alfonsas, „Žmogaus orumas ir teisė į orumą teisinio personalizmo požiūriu (nuo statiškojo prie tampančiojo orumo sampratos)“, *Jurisprudencija* 71, 63 (2005): 49-61, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3023>.
27. Valentini, Laura, „Dignity and Human Rights: A reconceptualisation“, *Oxford Journal of Legal Studies* 37, 4 (2017): 862-885, <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=9&sid=acbed678-0af0-43ed-bdd7-5ce22cdf5150%40sdc-v-sessionmgr01&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRl#db=bth&AN=126524622>.
28. Venckienė, Eglė, „Žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų įvairovė ir jos kritinė analizė“, *Jurisprudencija*. 77, 69 (2005): 91-98, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2954>.
29. Venckienė, Eglė, „Žmogaus orumas kaip teisinė kategorija“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2008).
30. Venckienė, Eglė, „Žmogaus orumas – proleminiai terminologijos aspektai“, *Jurisprudencija* 10, 112 (2008): 43-51, <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/1759>.
31. Waldron, Jeremy, „How Law Protects Dignity“, *Cambridge Law Journal* 71, 1 (2012): 200-222, <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=10&sid=28c17048-5f1d-4ec7-a492-570b7cd0026f%40sessionmgr101&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRl#AN=73961508&db=a9h>.

Teismų praktika

1. Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1164 „Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo 13 straipsniui, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo

- 43 straipsnio pirmajai daliai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta404/content>.
2. Konstitucinio Teismo 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės paslapčių ir jų apsaugos įstatymo 5 ir 10 straipsnių atitikio Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. kovo 6 d. nutarimų Nr. 309 ir Nr. 310 atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normoms“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta419/content>.
  3. Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 38 straipsnio 4 dalies ir Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta384/content>.
  4. Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta385/content>.
  5. Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. gruodžio 2 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta340/content>.
  6. Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta311/content>.
  7. Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 straipsnio 2 dalies (1998 m. gruodžio 10 d. redakcija), 13 straipsnio (2000 m. liepos 18 d. redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997 m. liepos 2 d. redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 22 d. nutarimu nr. 67 „Dėl alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų

- Alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001 m. sausio 22 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 16 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta250/content>.
8. Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta277/content>.
  9. Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 2 d. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 30 straipsnio (2005 m. gegužės 19 d. redakcija), 32 straipsnio 4 dalies (2005 m. gegužės 19 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta527/content>.
  10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenumo 1991 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. 1 "Dėl teismų praktikos, nagrinėjant garbės ir orumo gynimo bylas", Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 11 d., <https://www.infolex.lt/tp/54578>.
  11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 1 "Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas", Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 11 d., <https://www.infolex.lt/tp/28608>.
  12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1998 m. birželio 11 d. LR CK 7 str., 7-1 str. ir LR visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas, apžvalga Nr. A2-9, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 11 d., <https://www.infolex.lt/tp/25560>.
  13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2001 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-265, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/20148>.
  14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-220, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/49020>.
  15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/50762>.

16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-592/2006, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/ta/Default.aspx?ID=20&item=doc&aktoid=67106>.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204/2008, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/86015>.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-1/2009, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/120360>.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-4/2011, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/226771>.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-3/2012, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/375141>.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-276/2012, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/380538>.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-187-677/2015, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/1534766>.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-458-507/2015, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/1148634>.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-454-677/2015, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/1154302>.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-480-489/2015, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/1156795>.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-564-489/2015, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/1165697>.

27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-32-699/2016, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 4 d., <https://www.infolex.lt/tp/1220873>.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212-696/2017, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/1534766>.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-1073/2018, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/1571562>.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-12, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/16789>.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-359, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/17034>.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-844, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/17504>.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-861, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 21 d. 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/16739>.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-522, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 4 d., <https://www.infolex.lt/tp/96409>.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-529, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/11528>.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-615, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 20 d., <https://www.infolex.lt/tp/11619>.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. rugsėjo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-747, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 23 d., <https://www.infolex.lt/tp/11755>.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-988/2001, žiūrėta 2019 m. lapkričio 17 d., 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/11997>.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-127, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/9434>.

40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-189, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/9831>.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-841, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 20 d., <https://www.infolex.lt/tp/10665>.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. rugsėjo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-973, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/10657>.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1372, Infokex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/9544>.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1621, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/97934>.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-56, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 20 d., <https://www.infolex.lt/tp/24150>.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3k-3-579, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/42372>.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3k-3-42, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 23 d., <https://www.infolex.lt/tp/46481>.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-142/2006, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., <https://www.infolex.lt/tp/252293>.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235/2006, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/62976>.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-193/2007, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/78233>.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2007, Infolex. Žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/82089>.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-183/2008, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/85298>.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-265/2008, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/86473>.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-390/2008, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., <https://www.infolex.lt/tp/88810>.

55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-233/2009, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/124251>
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-392/2010, Infokex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/173908>.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-498/2010, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/182487>.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-55/2011, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/192069>.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-106/2011, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., <https://www.infolex.lt/tp/195900>.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugsėjo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-347/2011, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/224168>.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-222/2012, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., <https://www.infolex.lt/tp/377895>.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-337/2012, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/389382>.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1-219/2015, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/981987>.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-260-695/2015, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., [xc](#).
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-690/2016, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/1228719>.

66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-394-684/2016, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/1340194>.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-441-403/2017, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/9831>.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-127-403/2018, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/1574274>.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-254-1075/2019, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 25 d., <https://www.infolex.lt/tp/1754725>.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-219/2019, Infolex, žiūrėta 2020 m. vasario 3 d., <https://www.infolex.lt/tp/1759066>.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-300-823/2019, Infolex, žiūrėta 2020 m. sausio 23 d., <https://www.infolex.lt/tp/1769105>.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2020-03-28
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Mykolo Romerio teisės mokyklos,
civilinės teisės programos

Studentė Jurgita Malūkienė,

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„Žmogaus orumo gynimas Lietuvos teismų praktikoje“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____
(parašas)

Jurgita Malūkienė